

Міністерство освіти і науки України
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Факультет обліку і фінансів
Кафедра обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною
безпекою

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
В ЕКЗАМЕНАЦІЙНІЙ КОМІСІЇ:

Завідувача кафедри,
к.е.н., доцент

_____ **Ольга ГУБАРИК**
« ____ » _____ 20__ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

«Формування системи управління фінансово-економічною безпекою
фермерського господарства»

Освітньо-професійна програма «Управління фінансово-економічною безпекою»

Спеціальність 073 «Менеджмент»

Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

Здобувач

Дмитро ШТЕПА

Науковий керівник,
к.е.н., доцент

Тетяна САВАНЧУК

науковий ступінь, посада

Дніпро – 2025

ДНПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет: Обліку і фінансів

Кафедра: Обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою

Освітньо-професійна програма: «Управління фінансово-економічною безпекою»

Спеціальність: 073 «Менеджмент»

Рівень вищої освіти: другий (магістр)

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. зав. кафедри _____ **Ольга ГУБАРИК**

« _____ » _____ 202_ р.

ЗАВДАННЯ

ШТЕПА ДМИТРО СЕРГІЙОВИЧ

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: Формування системи управління фінансово-економічною безпекою фермерського господарства

Науковий керівник: _____ Саванчук Тетяна Миколаївна, к.е.н., доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по ДДАЕУ від «07» жовтня 2025 року № 2994

2. Термін подання здобувачем роботи: 15 грудня 2025 року

3. Вихідні дані до роботи: Закони України, Цивільний та Податковий Кодекс, фахові наукові інтернет публікації, дані звітності СФГ «Фіалка».

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

Вступ. Теоретичні основи формування системи управління фінансово-економічною безпекою фермерського господарства. Аналіз стану та особливостей функціонування системи фінансово-економічної безпеки СФГ «Фіалка». Напрями удосконалення системи управління фінансово-економічною безпекою фермерського господарства

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

Підходи до визначення сутності фінансово-економічної безпеки. Значення фінансово-економічної безпеки підприємства. Завдання та цілі фінансово-економічної безпеки. Складові фінансово-економічної безпеки. Принципи управління фінансово-економічною безпекою. Система управління фінансово-економічною безпекою підприємства. Класифікація ризиків фермерського господарства. Інструменти мінімізації ризиків фермерського господарства. Оцінка ефективності використання основних засобів СФГ «Фіалка» за 2020-2024рр. Динаміка змін фінансових результатів СФГ «Фіалка» за 2020-2024рр. Аналіз змін валового і чистого прибутку СФГ «Фіалка» за 2020-2024рр. Аналіз показників ділової активності за 2020-2024рр. Інтегральна оцінка складових економічної безпеки СФГ «Фіалка». Зміни показників платоспроможності СФГ «Фіалка». Передумови моделювання SWOT для управління фінансово-економічною безпекою СФГ

«Фіалка». Динаміка Z-рахунку СФГ «Фіалка» за 2022–2024 рр. Алгоритм управління фінансово-економічною безпекою СФГ «Фіалка».

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання _____ 20 березня 2025р. _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
	Теоретичні основи формування системи управління фінансово - економічною безпекою фермерського господарства	Березень-серпень 2025р.	
	Аналіз стану та особливостей функціонування системи фінансово-економічної безпеки СФГ «Фіалка»	Серпень-жовтень 2025р.	
	Напрями удосконалення системи управління фінансово-економічною безпекою фермерського господарства	Жовтень-листопад 2025р.	
	Вступ, висновки	Листопад 2025р.	
	Оформлення роботи	Грудень 2025р.	

Здобувач (ка) _____
(підпис)

Дмитро ШТЕПА
(прізвище та ініціали)

Науковий керівник _____
(підпис)

Тетяна САВАНЧУК
(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

РЕФЕРАТ	5
ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО - ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ФЕРМЕРСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА	10
1.1. Економічна сутність та значення фінансово-економічної безпеки підприємства	10
1.2. Передумови формування та принципи побудови системи управління фінансово-економічною безпекою підприємства	16
1.3. Ризики в системі управління фермерським господарством та їх вплив на фінансово-економічну безпеку	20
Висновки до 1 розділу	25
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТАНУ ТА ОСОБЛИВОСТЕЙ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СФГ «ФІАЛКА»	27
2.1. Оцінка показників ефективності діяльності СФГ «Фіалка»	27
2.2. Стан фінансово-економічної безпеки СФГ «Фіалка» та оцінка її окремих складових	33
2.3. Оцінювання ризик-факторів у системі фінансово-економічної безпеки СФГ «Фіалка»	41
Висновки до 2 розділу	44
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ФЕРМЕРСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА	46
3.1. Превентивні інструменти управління фінансово-економічною безпекою фермерського господарства	46
3.2. Інтеграція економетричного моделювання у систему управління ризиками фінансово-економічною безпекою фермерського господарства «Фіалка»	50

3.3. Алгоритм формування системи управління фінансово-економічною безпекою фермерського господарства	53
Висновки до 3 розділу	56
ВИСНОВКИ	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	63

РЕФЕРАТ

Тема: «Формування системи управління фінансово-економічною безпекою фермерського господарства»

Кваліфікаційна робота містить: 69с., 17 рис., 13 табл., 52 літературних джерела.

Об'єктом дослідження є процес формування системи управління фінансово-економічною безпекою фермерського господарства.

Предмет дослідження сукупність практичних і теоретичних аспектів формування системи управління фінансово-економічної безпеки фермерського господарства.

Метою дослідження є: пошук напрямів удосконалення формування системи управління фінансово-економічною безпекою фермерського господарства.

Методи дослідження: методи аналізу, узагальнення, аналітичні, статистичні та економетричні методи, системні та порівняльні, прогнозні, діагностичні, методи експертних оцінок, графічний метод.

У дослідженні узагальнено теоретичні засади формування системи управління фінансово-економічною безпекою фермерського господарства, розкрито економічну сутність та значення фінансово-економічної безпеки підприємства, а також обґрунтовано передумови та принципи побудови системи управління з урахуванням особливостей аграрного виробництва. Досліджено ризики в системі управління фермерським господарством та визначено їх вплив на рівень фінансово-економічної безпеки. Проведено аналіз показників ефективності діяльності СФГ «Фіалка», здійснено оцінку стану його фінансово-економічної безпеки та оцінку окремих складових, а також ідентифіковано ризик-фактори, що формують загрози стабільному функціонуванню господарства. На основі результатів аналізу обґрунтовано напрями удосконалення системи управління фінансово-економічною безпекою фермерського господарства, зокрема шляхом застосування превентивних інструментів управління та інтеграції економетричного моделювання в систему управління ризиками. Розроблено алгоритм формування системи управління фінансово-економічною безпекою фермерського господарства, спрямований на своєчасне виявлення загроз, мінімізацію ризиків та підвищення стійкості й конкурентоспроможності СФГ «Фіалка» в умовах нестабільного зовнішнього середовища.

КЛЮЧОВІ СЛОВА

ФІНАНСОВО - ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА, СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ,
УПРАВЛІННЯ БЕЗПЕКОЮ, УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ

ABSTRACT

Topic: Formation of a Management System for the Financial and Economic Security of a Farm Enterprise"

The qualification work contains: 69 pages, 17 figures, 13 tables, and 52 references.

The object of the study is the process of forming a management system for the financial and economic security of a farm enterprise.

The subject of the study is a set of practical and theoretical aspects of forming a management system for the financial and economic security of a farm enterprise.

The purpose of the study is to identify directions for improving the formation of a management system for the financial and economic security of a farm enterprise.

Research methods: include methods of analysis and generalization; analytical, statistical, and econometric methods; systemic and comparative approaches; forecasting and diagnostic methods; expert assessment methods; and the graphical method.

The study generalizes the theoretical foundations of forming a management system for the financial and economic security of a farm enterprise, reveals the economic essence and significance of financial and economic security, and substantiates the prerequisites and principles for building such a management system, taking into account the specifics of agricultural production. Risks within the farm management system are examined, and their impact on the level of financial and economic security is determined. An analysis of performance indicators of the private farm enterprise "Fialka" is conducted, the state of its financial and economic security and its individual components is assessed, and key risk factors that generate threats to the stable functioning of the enterprise are identified. Based on the results obtained, directions for improving the management system of financial and economic security of a farm enterprise are substantiated, in particular through the application of preventive management tools and the integration of econometric modeling into the risk management system. An algorithm for forming a management system for the financial and economic security of a farm enterprise is developed, aimed at the timely identification of threats, risk minimization, and enhancement of stability and competitiveness of the private farm enterprise "Fialka" under conditions of an unstable external environment.

KEYWORDS

FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY; MANAGEMENT SYSTEM;
SECURITY MANAGEMENT; RISK MANAGEMENT

ВСТУП

Актуальність теми.

В умовах зростання нестабільності економічного середовища, посилення впливу зовнішніх і внутрішніх загроз, зростання виробничих, фінансових та ринкових ризиків особливої актуальності набуває проблема формування ефективної системи управління фінансово-економічною безпекою фермерських господарств як важливих суб'єктів аграрного сектору. Стійкість їх функціонування значною мірою залежить від здатності своєчасно ідентифікувати загрози, мінімізувати ризики та адаптувати управлінські рішення до змін зовнішнього і внутрішнього середовища. Питанням формування системи фінансово-економічної безпеки підприємств присвячені наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених, зокрема Соловійова А.І., Орлика О.В., Проскури В.Ф., Утенкової К.О., Ріщук Л.І., Повзуна Д.І., Нора В.В., Засадного Б.А., Мельника С.І., Левченка О.М., Кириченка О.А., Верхоглядкової Н. У наукових працях розкрито сутність фінансово-економічної безпеки та інструменти її управління, однак відсутній єдиний підхід до формування ефективної системи управління з урахуванням специфіки фермерських господарств, що зумовлює необхідність подальших досліджень у цьому напрямі.

Мета і завдання. Метою кваліфікаційної роботи є пошук напрямів удосконалення формування системи управління фінансово-економічною безпекою фермерського господарства.

Для досягнення визначеної мети в роботі передбачається вирішення таких завдань:

- розкрити економічну сутність та значення фінансово-економічної безпеки підприємства;
- обґрунтувати передумови формування та принципи побудови системи управління фінансово-економічною безпекою підприємства;

- дослідити ризики в системі управління фермерським господарством та визначити їх вплив на фінансово-економічну безпеку;
- здійснити оцінку показників ефективності діяльності СФГ «Фіалка»;
- проаналізувати стан фінансово-економічної безпеки СФГ «Фіалка» та оцінити її окремі складові;
- провести оцінювання ризик-факторів у системі фінансово-економічної безпеки СФГ «Фіалка»;
- обґрунтувати напрями удосконалення системи управління фінансово-економічною безпекою фермерського господарства на основі застосування превентивних інструментів;
- інтегрувати економетричне моделювання у систему управління ризиками фінансово-економічної безпеки СФГ «Фіалка»;
- розробити алгоритм формування системи управління фінансово-економічною безпекою фермерського господарства.

Об'єктом дослідження є процес формування системи управління фінансово-економічною безпекою фермерського господарства.

Предметом дослідження є сукупність практичних і теоретичних аспектів формування системи управління фінансово-економічної безпеки фермерського господарства.

Методи дослідження. Під час написання кваліфікаційної роботи використовували методи аналізу, узагальнення, аналітичні, статистичні та економетричні методи, системні та порівняльні, прогностні, діагностичні, методи експертних оцінок, графічний метод, а також дослідили установчі документи і звітні дані СФГ «Фіалка».

Наукова новизна одержаних результатів:

удосконалено:

- методичний підхід до управління фінансово-економічною безпекою фермерського господарства шляхом інтеграції економетричного моделювання у систему управління ризиками з використанням моделі

Альтмана та порівняння з нормативними показниками, що забезпечує кількісну оцінку фінансової стійкості, прогнозування ризику банкрутства та своєчасне виявлення загроз;

- алгоритм формування системи управління фінансово-економічною безпекою фермерського господарства, що інтегрує організаційні етапи дій членів господарства: визначення цілей, оцінку інформації, ідентифікацію та оцінку ризиків, вибір тактики й контроль за виконанням, що забезпечує оптимізацію управлінських рішень і підвищення стабільності господарства.

набуло подальшого розвитку:

- впровадження превентивного підходу до управління фінансово-економічною безпекою фермерського господарства, що передбачає використання SWOT-аналізу для визначення кількох альтернатив управлінських рішень і підвищення фінансової стійкості підприємства через максимальне використання його сильних сторін та зовнішніх можливостей.

Особистий внесок Кваліфікаційну роботу виконано автором самостійно. Усі проведені дослідження, сформовані висновки та запропоновані рекомендації є результатом особистої наукової роботи автора.

Апробація результатів роботи. Результати кваліфікаційної роботи здобувача Дмитра Штепи були обговорені на засіданні кафедри, а ключові положення представлені у тезах наукової конференції та у монографії: Фінансово-економічна безпека: теоретико-методичні засади та практичні інструменти управління, 2025, с. 124–134.

Публікації. За тематикою кваліфікаційного дослідження опубліковано дві тези доповідей та розділ у колективній монографії загальним обсягом 0,48 друк.арк.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, додатків, списку використаних джерел з 52 найменувань, містить 13 таблиці, 17 рисунків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО - ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ФЕРМЕРСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

1.1. Економічна сутність та значення фінансово-економічної безпеки підприємства

Висока мінливість економічного середовища та посилення впливу зовнішніх і внутрішніх загроз зумовлюють необхідність формування ефективної системи фінансово-економічної безпеки підприємства, яка виступає базовою передумовою стабільності суб'єкта господарювання, його здатності забезпечувати безперервність діяльності, реалізовувати стратегічні цілі та адаптуватися до умов ринкової невизначеності.

Розкриваючи сутність фінансово-економічної безпеки, науковці підкреслюють її комплексний характер та різноманітні функціональні прояви. Так, на думку Н. Бондарчук: «Будь-яку безпеку, в тому числі і фінансово-економічну, варто розглядати через призму її функціональних складових» [4] і доповнює, що це дозволяє: «Здійснювати моніторинг чинників, досліджувати процеси, вивчати економічні показники, розробляти заходи, які слугуватимуть досягненню високого рівня складових, що призведе до посилення фінансово-економічної безпеки» [4]. Такий підхід робить управління фінансово-економічною безпекою структурованим і спрямованим на запобігання негативним впливам.

У дослідженнях О.Рожко фінансова безпека визначається як: «Стан фінансової системи, в якому забезпечується фінансова рівновага і ефективна протидія існуючим загрозам, що сприяє виконанню поставлених завдань та реалізації стратегій його розвитку» [38]. Вчений підкреслює, що фінансова безпека сприяє виконанню стратегічних цілей підприємства та забезпечує

реалізацію поставлених завдань, що підкреслює її роль у формуванні потенціалу розвитку.

Мельник С.І. пропонує трактувати фінансову безпеку як: «Фінансовий стан, за якого через ефективне використання всіх наявних ресурсів та прийняття адекватних дій чи іншій ситуації управлінських рішень забезпечується фінансова рівновага»[21], а також: «Досягаються поставлені цілі та завдання, безперервно реалізовується стратегія розвитку і застосовуються заходи протидії до негативного впливу зовнішніх та внутрішніх загроз» [21].

Аналогічну позицію підтримує Л. С. Крючко, яка розглядає фінансову безпеку як: «Основну складову економічної безпеки підприємства, яка дає змогу забезпечити його фінансову стійкість, ліквідність і платоспроможність та визначити внутрішні та зовнішні небезпеки» [16], а також підкреслює, що фінансова безпека: «Має кількісне та якісне вираження й дає змогу самостійно обирати та впроваджувати фінансову стратегію» [16].

На думку Гаврікової, фінансово-економічна безпека: «Має динамічні ознаки і формується під впливом внутрішнього і зовнішнього середовища, що знаходить відображення в еволюційних етапах її розвитку»[9]. Її розвиток відбувається еволюційно, залежно від зміни ринкових умов, технологічного рівня, інновацій, управлінських підходів та загальної економічної ситуації.

Автори Вергуненко В. та Н Зачосова під поняттям фінансово-економічна безпека розуміють: «Стан захищеності його фінансово-економічних інтересів, який забезпечує ефективне використання ресурсів, стійкість і стабільність фінансових показників, здатність адаптуватися до змін зовнішньому і внутрішньому середовищі» [7].

Проскура В.Ф. зазначає, що фінансово-економічна безпека підприємства це: «Здатність суб'єкта господарювання захищати свої активи, фінансові потоки та інтереси від зовнішніх і внутрішніх загроз, забезпечуючи стабільність та ефективність функціонування в умовах ризику»[36].

Фінансово-економічна безпека підприємства (ФЕБ) розглядається як комплексна система, що інтегрує набір внутрішніх характеристик, спрямованих на забезпечення ефективного використання всіх ресурсів підприємства — фінансових, трудових, матеріальних та інформаційних. Такий системний підхід дозволяє підтримувати фінансову стійкість, ліквідність і платоспроможність, забезпечує адаптацію до змін внутрішнього і зовнішнього середовища, досягнення стратегічних цілей та стабільний розвиток при мінімізації негативного впливу зовнішніх та внутрішніх загроз.

Науковці виділяють три основні підходи до визначення сутності фінансово-економічної безпеки (Рис.1.1).

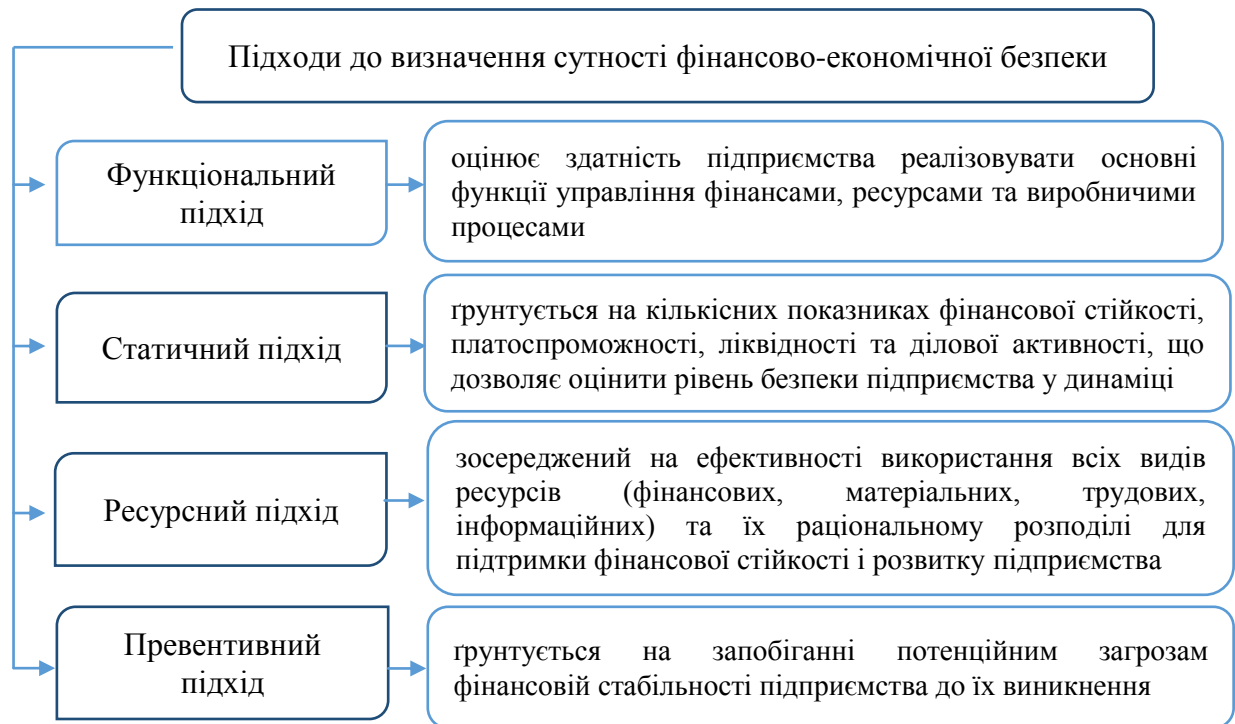

Рис.1.1. Підходи до визначення сутності фінансово-економічної безпеки

Узагальнюючи наведені підходи, можна стверджувати, що фінансово-економічна безпека підприємства— це комплексна характеристика рівня його захищеності від внутрішніх і зовнішніх загроз, що забезпечує стійкість фінансового стану, ефективність використання ресурсів, платоспроможність, конкурентоспроможність та можливість стабільного розвитку.

Значення ФЕБ зумовлюється її впливом на всі аспекти діяльності підприємства і проявляється у наступному (Рис.1.2).

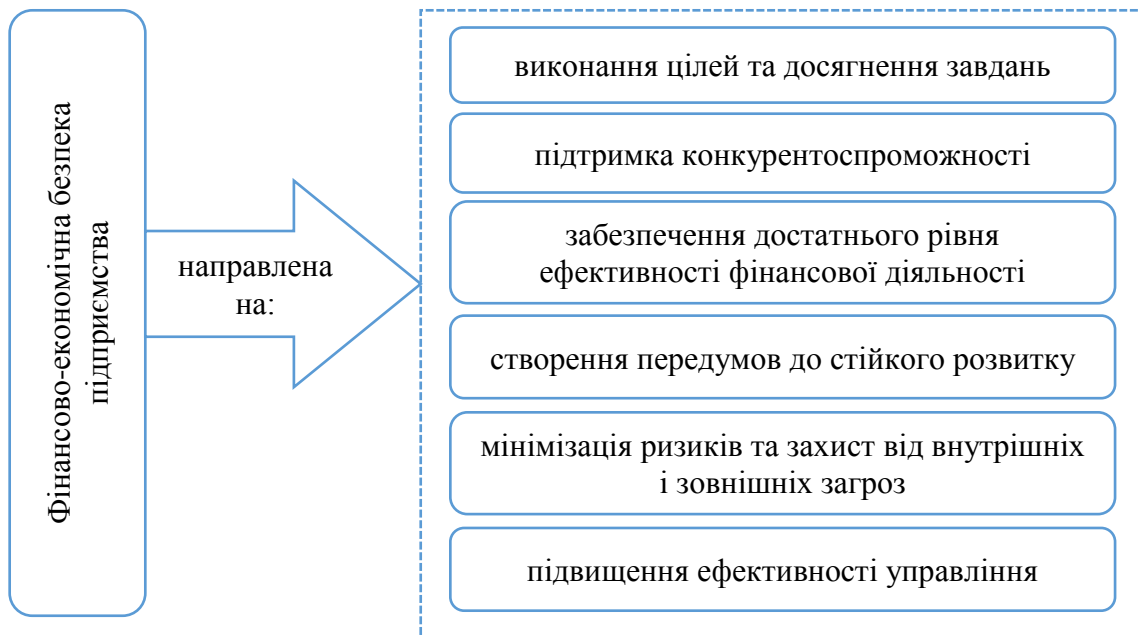

Рис.1.2. Значення фінансово-економічної безпеки підприємства

Елементи ФЕБ формують її структуру і визначають, які аспекти діяльності підприємства потрібно контролювати та захищати. До основних елементів належать:

- фінансова стійкість – забезпечення збалансованості власного та позикового капіталу, стабільності фінансового стану підприємства;
- ліквідність – здатність підприємства своєчасно виконувати короткострокові зобов'язання;
- платоспроможність – здатність покривати всі фінансові зобов'язання за рахунок власних та залучених ресурсів;
- рівень фінансових ризиків – аналіз і мінімізація ризиків, що можуть впливати на стабільність та розвиток підприємства;
- ефективність використання ресурсів – фінансових, матеріальних, трудових, інформаційних;
- інвестиційна привабливість – здатність залучати фінансові ресурси для розвитку підприємства;

- система управління фінансами – організаційні механізми, що забезпечують моніторинг, планування та захист фінансових інтересів.

Виходячи з визначених елементів, ФЕБ підприємства реалізує конкретні завдання, що визначають цілі, які має забезпечувати система фінансово-економічної безпеки (Рис.1.3).

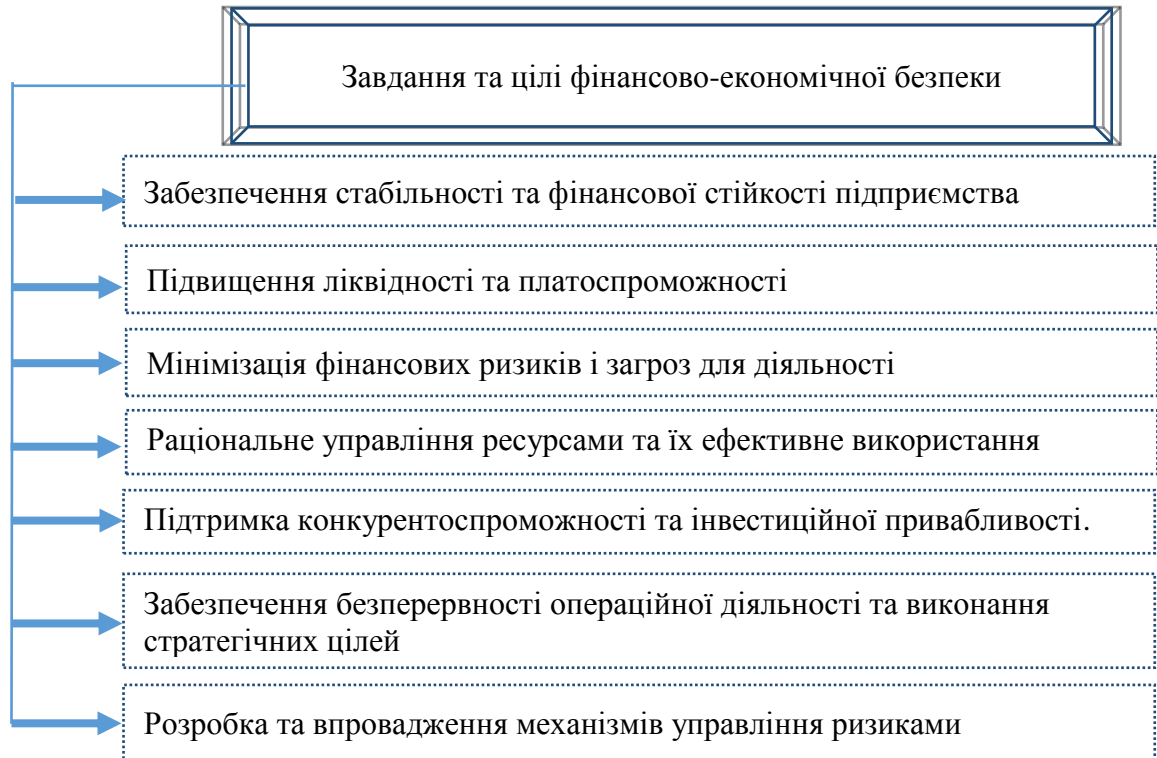

Рис.1.3. Завдання та цілі фінансово-економічної безпеки

Основною метою забезпечення ФЕБ є досягнення стабільності та ефективності діяльності підприємства, збереження та нарощення його ресурсного потенціалу, а також створення умов для сталого розвитку в умовах дії внутрішніх і зовнішніх загроз. Важливо зазначити, що ефективність забезпечення ФЕБ значною мірою залежить від: якісної інформаційної бази, формування корпоративної культури безпеки, використання сучасних цифрових інструментів, оптимального розподілу ресурсів між різними напрямками захисту та розвитку підприємства.

Складові фінансово-економічної безпеки підприємства можуть бути згруповані за двома підходами: за об'єктами захисту і за видами діяльності, що дозволяє комплексно оцінити рівень захищеності підприємства,

визначити зони ризику та забезпечити ефективне реагування на загрози в кожній сфері його функціонування. Складові ФЕБ наведено на рисунку 1.4.

Рис 1.4. Складові фінансово-економічної безпеки

Таким чином, фінансово-економічна безпека підприємства забезпечує його стабільність, ефективність діяльності та захист від внутрішніх і зовнішніх загроз. Вона інтегрує ефективне використання фінансових, матеріальних, трудових та інформаційних ресурсів і сприяє досягненню стратегічних цілей. Основні елементи ФЕБ включають фінансову стійкість, ліквідність, платоспроможність, управління ризиками, ефективність ресурсів та інвестиційну привабливість. Її значення проявляється у здатності адаптуватися до змін ринку, мінімізувати ризики та підтримувати конкурентоспроможність. Ефективне забезпечення системи ФЕБ потребує якісної інформаційної бази, корпоративної культури безпеки, цифрових інструментів та оптимального розподілу ресурсів. Системний підхід дозволяє ідентифікувати зони ризику та приймати своєчасні управлінські рішення. ФЕБ забезпечує стабільність фінансових результатів і довгостроковий розвиток підприємства.

1.2. Передумови формування та принципи побудови системи управління фінансово-економічною безпекою підприємства

Управління фінансово-економічною безпекою (ФЕБ), як зазначають дослідники, — це безперервний процес прийняття управлінських рішень, що спрямовані на мінімізацію негативного впливу економічної нестабільності та встановлення оптимального рівня захищеності підприємства.

У науковій літературі управління ФЕБ господарства розглядається як стратегічно важливий елемент забезпечення його стабільності та конкурентоспроможності. Як зазначає В. Ф. Проскура: «Стан ФЕБ визначається не лише фінансовою стабільністю, а й здатністю системи менеджменту забезпечувати стійкість до багатофакторних загроз» [36], що підкреслює необхідність комплексного й багатовимірного підходу до управління. На думку Г. Б. Погріщук: «Стратегія управління фінансовою безпекою підприємства є невід’ємним складником формування та реалізації загальної стратегії розвитку підприємства, оскільки відповідає за цілі, напрями, джерела та об’єкти фінансування» [28].

Кириченко О. А., у свою чергу, підкреслює, що управління системою фінансової безпеки будь-якого підприємства слід розглядати як: «Сукупність відносин фінансової безпеки, реалізованих за допомогою організаційної структури та функцій управління, нормативно-правового й організаційно-економічного забезпечення, процесів реагування на погрози та наявність моделі прийняття рішення залежно від ситуації» [14].

Спираючись на такі наукові підходи, можна стверджувати, що ефективне управління ФЕБ можливе лише за наявності передумов, які забезпечують ідентифікацію, оцінку та мінімізацію ризиків, своєчасне реагування на зміни середовища та формування аналітичної бази для управлінських рішень в умовах невизначеності.

Зміст і характеристику передумов ефективного управління ФЕБ підприємства наведені таблиці 1.1.

Передумови ефективного управління фінансово-економічною безпекою

Група передумов	Зміст та характеристика
Організаційні	Наявність формалізованої структури управління, визначення відповідальних осіб, регламентація процедур забезпечення ФЕБ.
Кадрові	Кваліфіковані фахівці з фінансів, ризик-менеджменту та економічної безпеки; достатній рівень компетентностей та забезпечення навчання персоналу.
Інформаційні	Доступ до достовірних даних, наявність систем моніторингу, аналітичних інструментів, інформаційних потоків для прийняття рішень.
Фінансові	Забезпеченість ресурсами, можливість формування резервів, диверсифікації інвестицій та покриття ризиків.
Технологічні	Використання сучасних ІТ-систем, автоматизованих засобів контролю, цифрових платформ обліку та аналізу.
Нормативно-правові	Наявність внутрішніх регламентів, політик безпеки, відповідність законодавству та корпоративним стандартам.

Наведені в таблиці 1.1. передумови створюють середовище, у якому можливе якісне прогнозування та оцінювання ризиків, формування адекватної політики безпеки, реалізація превентивних заходів і забезпечення стійкості підприємства в умовах невизначеності.

Принципи управління ФЕБ господарства є системою базових вимог і правил, що забезпечують цілісність, узгодженість, наукову обґрунтованість, адаптивність і результативність управлінських рішень у процесі підтримання стабільності та стійкості підприємства, і відіграють важливу роль у дієвості системи, як показано на рисунку 1.5.

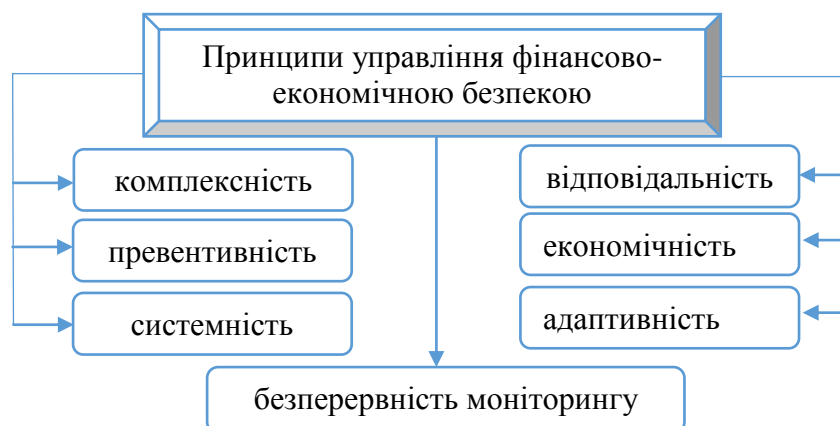

Рис.1.5. Принципи управління фінансово-економічною безпекою

Дотримання цих принципів забезпечує узгодженість організаційного механізму та підвищує ефективність реалізації заходів із забезпечення ФЕБ.

Зазначені передумови й принципи визначають логіку побудови системи управління фінансово-економічною безпекою, де відображені основні елементи цієї системи (Рис.1.6).

Рис. 1.6. Система управління фінансово-економічною безпекою підприємства

Система управління фінансовою безпекою підприємства представлена як цілісна структурно-функціональна модель, що базується на політиці управління фінансовою безпекою, яка визначає загальні засади, напрямки та принципи діяльності у сфері забезпечення стійкості підприємства. На основі цієї політики формуються цілі та завдання, функції, принципи та стратегія управління, які створюють методологічну та організаційну основу системи. Центральне місце у структурі займають основні елементи системи, до яких належать суб'єкти управління — керівник підприємства, професіонали та

аналітики з економічної безпеки, — а також об'єкти управління, що включають фінансову діяльність, прибуток, активи, капітал та зобов'язання. Важливою складовою є ідентифікація загроз, які поділяються на зовнішні та внутрішні, і ризиків, що охоплюють фінансові, операційні та інвестиційні аспекти. Взаємозв'язок цих елементів формує механізм управління фінансовою безпекою, спрямований на виявлення, оцінювання та нейтралізацію негативних впливів, забезпечення стабільності та підтримання оптимального рівня фінансової стійкості. Завершальним компонентом системи виступає контроль фінансової безпеки, який дозволяє оцінити результативність прийнятих управлінських рішень та своєчасно коригувати політику безпеки відповідно до актуального стану підприємства та змін у зовнішньому середовищі.

Таким чином, система управління фінансово-економічною безпекою підприємства є комплексною структурою, ефективність якої визначається наявністю передумов організаційного, кадрового, інформаційного, фінансового, технологічного та нормативно-правового характеру, що створюють основу для прогнозування та мінімізації ризиків. Принципи управління ФЕБ забезпечують цілісність, узгодженість та адаптивність управлінських рішень, підвищуючи результативність політики безпеки. Центральне місце в системі займають суб'єкти управління та об'єкти контролю, включаючи фінансові ресурси, активи та зобов'язання підприємства. Ідентифікація загроз і ризиків дозволяє своєчасно виявляти негативні впливи та здійснювати превентивні заходи. Взаємозв'язок всіх елементів формує ефективний механізм управління фінансовою безпекою та сприяє підтриманню оптимального рівня фінансової стійкості. Контроль фінансової безпеки дає змогу оцінювати результативність управлінських рішень і коригувати політику відповідно до змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі.

1.3. Ризики в системі управління фермерським господарством та їх вплив на фінансово-економічну безпеку

Функціонування підприємств нерозривно пов'язане з проявом різноманітних ризиків, що виникають під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів та визначають рівень його фінансово-економічної безпеки. Тому дослідження природи цих ризиків, їх класифікації та механізмів впливу є необхідним для формування ефективної системи управління.

Ризики є невід'ємною складовою управлінської діяльності будь-якого підприємства і визначаються як ймовірність настання подій або обставин, що можуть негативно вплинути на досягнення поставлених цілей. Ганна Мірошніченко зауважує, що управління ризиками підприємства, це: «Сфера, яка постійно розвивається, і зосереджена на виявленні та мінімізації ризиків, з якими стикаються підприємства» [22].

В економічній літературі ризик розглядають як прояв невизначеності, тобто стану, коли майбутні події, результати господарської діяльності або поведінка зовнішніх і внутрішніх чинників є непередбачуваними або недостатньо відомими. Стан невизначеності характеризується нестачею інформації для прийняття рішень, що ускладнює прогнозування фінансових результатів та ефективність управління. Науковці пропонують різні підходи до визначення ризику: одні трактують його як потенційну загрозу фінансовій стабільності, як наприклад Василішин С.І. під ризиками розуміє: «Набір загроз невизначеності, волатильності та нестабільності параметрів виробничих, технологічних і фінансово-результативних напрямів діяльності підприємств, що можуть суттєво знижувати рівень економічної безпеки» [6], інші науковці розглядають поняття - як фактор, що містить як негативні, так і позитивні наслідки для діяльності господарства.

У сучасному управлінні ризик сприймається як комплексне явище, що потребує системного підходу, адже він впливає на всі аспекти фінансово-економічної безпеки підприємства. Як підтверджує авторка В.М. Бутенко:

«Система управління ризиками надає можливість своєчасно приймати ефективні управлінські рішення за допомогою методів та інструментів антикризових заходів для реалізації стратегії розвитку підприємства» [5].

У межах аграрної економіки невизначеність набуває особливого значення, оскільки значна частина умов виробництва — погодні, ринкові, регуляторні і змінюються незалежно від волі господарства. Тому ризик є як супутнім елементом виробничої діяльності, так і основною характеристикою аграрного середовища, що потребує системного управління.

Існують різні підходи до трактування ризику. У фінансовому підході ризик пов'язують із коливанням доходів, ліквідності та здатності підприємства виконувати фінансові зобов'язання. З управлінського погляду ризик визначається як можливість відхилення фактичних результатів від планових через внутрішні чи зовнішні фактори впливу. В економічному підході — як загроза недоотримання запланованих результатів через зміну вартості ресурсів, продукції та умов ринкової взаємодії. Для фермерського господарства, що функціонує в умовах сезонності, залежності від природних циклів та нестабільності аграрних ринків, ризики мають комплексний характер, охоплюючи фінансові, технологічні, виробничі, кадрові та ринкові аспекти.

Ризики, які впливають на діяльність фермерського господарства, за природою походження поділяються на зовнішні та внутрішні, що обумовлено сукупністю зовнішніх та внутрішніх факторів, які визначають рівень загрози для стабільності діяльності фермерських господарств (Рис.1.7).

Зовнішні формуються поза межами підприємства і не можуть бути повністю контрольовані, тоді як внутрішні залежать від організації виробничих процесів, управлінської структури та ефективності використання ресурсів.

Рис.1.7. Класифікація ризиків фермерського господарства

Зовнішні фактори включають зміну кліматичних умов, невизначеність щодо обсягів урожайності, коливання попиту та пропозиції на аграрну продукцію, інфляційні процеси, коливання валютних курсів, зміну податкового та митного законодавства, стан державної підтримки сільського господарства, геополітичні ризики, а також логістичні обмеження, пов'язані з транспортною інфраструктурою. Ці фактори є некерованими для фермерського господарства, однак значною мірою визначають рівень доходів, витрат та фінансових результатів.

Внутрішні фактори охоплюють стан матеріально-технічної бази, рівень автоматизації та механізації виробництва, кадровий потенціал, компетентність управлінського персоналу, якість фінансового планування, дотримання технологічної дисципліни, організацію внутрішнього контролю та ефективність витрачання ресурсів. Саме внутрішні фактори значною мірою визначають здатність підприємства адаптуватися до зовнішніх змін та ефективно реагувати на ризики.

Взаємодія зовнішніх і внутрішніх факторів формує ризикове поле функціонування фермерського господарства, визначає потенційні загрози та можливість їхнього впливу на фінансово-економічну безпеку.

Ризики у системі управління фермерським господарством здатні суттєво впливати на основні параметри фінансово-економічної безпеки, зумовлюючи коливання доходності, збільшення витрат, зниження ліквідності та ускладнення виконання фінансових зобов'язань. Значні ризикові фактори можуть спричинити зменшення обсягів виробництва, порушення ритмічності поставок, втрату конкурентних позицій на ринку. За умов системного прояву ризику можуть поглиблювати фінансову нестійкість підприємства, знижуючи інвестиційну привабливість і створювати загрози для довгострокового розвитку. У зв'язку з цим виникає необхідність застосування інструментів управління ризиками, які дозволяють знижувати їх імовірність, обмежувати негативні наслідки функціонування господарства.

Мінімізація ризиків у фермерських господарствах ґрунтується на поєднанні організаційних, фінансових, правових і технологічних механізмів, спрямованих на попередження, зниження або компенсацію негативних наслідків. Основою системи управління ризиками є комплексний підхід, що передбачає виявлення ризиків, їх оцінювання, вибір методів впливу та контроль ефективності застосованих заходів. До найбільш ефективних інструментів належать страхування аграрних ризиків, диверсифікація видів діяльності та культур, удосконалення внутрішнього контролю, застосування технологічних інновацій, фінансове планування, хеджування ринкових коливань і розвиток логістичних рішень. Завдяки застосуванню таких інструментів господарство здатне зменшувати імовірність виникнення кризових ситуацій та забезпечувати стабільність фінансових результатів. Інструменти мінімізації ризиків фермерського господарства наведено на рисунку 1.8.

Рис.1.8. Інструменти мінімізації ризиків фермерського господарства

Таким чином, функціонування фермерських господарств завжди супроводжується ризиками, що визначають рівень їх фінансово-економічної безпеки. Вони виникають під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів та можуть мати як негативні, так і потенційно позитивні наслідки. Зовнішні ризики, такі як зміни клімату, ринкові коливання та законодавчі зміни, є некерованими, тоді як внутрішні пов'язані з організацією виробництва, матеріально-технічною базою та компетентністю персоналу. Взаємодія цих факторів впливає на доходність, витрати, ліквідність та виконання фінансових зобов'язань, а значні ризики можуть призводити до зменшення обсягів виробництва і втрати конкурентних позицій. Системне управління ризиками дозволяє своєчасно приймати ефективні рішення та забезпечувати

стабільність господарства. Мінімізація ризиків здійснюється через страхування, диверсифікацію, внутрішній контроль, технологічні інновації та фінансове планування.

Висновки до 1 розділу

1. Фінансово-економічна безпека підприємства забезпечує його стабільність, ефективність діяльності та захист від внутрішніх і зовнішніх загроз. Вона інтегрує ефективне використання фінансових, матеріальних, трудових та інформаційних ресурсів і сприяє досягненню стратегічних цілей. Основні елементи ФЕБ включають фінансову стійкість, ліквідність, платоспроможність, управління ризиками, ефективність ресурсів та інвестиційну привабливість. Її значення проявляється у здатності адаптуватися до змін ринку, мінімізувати ризики та підтримувати конкурентоспроможність. Ефективне забезпечення ФЕБ потребує якісної інформаційної бази, корпоративної культури безпеки, цифрових інструментів та оптимального розподілу ресурсів. Системний підхід дозволяє ідентифікувати зони ризику та приймати своєчасні управлінські рішення. ФЕБ забезпечує стабільність фінансових результатів і довгостроковий розвиток підприємства.

2. Система управління фінансово-економічною безпекою підприємства є комплексною структурою, ефективність якої визначається наявністю передумов організаційного, кадрового, інформаційного, фінансового, технологічного та нормативно-правового характеру, що створюють основу для прогнозування та мінімізації ризиків. Принципи управління ФЕБ забезпечують цілісність, узгодженість та адаптивність управлінських рішень, підвищуючи результативність політики безпеки. Центральне місце в системі займають суб'єкти управління та об'єкти контролю, включаючи фінансові ресурси, активи та зобов'язання підприємства. Ідентифікація загроз і ризиків дозволяє своєчасно виявляти негативні впливи та здійснювати превентивні

заходи. Взаємозв'язок всіх елементів формує ефективний механізм управління фінансовою безпекою та сприяє підтриманню оптимального рівня фінансової стійкості. Контроль фінансової безпеки дає змогу оцінювати результативність управлінських рішень і коригувати політику відповідно до змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі.

3. Функціонування фермерських господарств завжди супроводжується ризиками, що визначають рівень їх фінансово-економічної безпеки. Вони виникають під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів та можуть мати як негативні, так і потенційно позитивні наслідки. Зовнішні ризики, такі як зміни клімату, ринкові коливання та законодавчі зміни, є некерованими, тоді як внутрішні пов'язані з організацією виробництва, матеріально-технічною базою та компетентністю персоналу. Взаємодія цих факторів впливає на доходність, витрати, ліквідність та виконання фінансових зобов'язань, а значні ризики можуть призводити до зменшення обсягів виробництва і втрати конкурентних позицій. Системне управління ризиками дозволяє своєчасно приймати ефективні рішення та забезпечувати стабільність господарства. Мінімізація ризиків здійснюється через страхування, диверсифікацію, внутрішній контроль, технологічні інновації та фінансове планування.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТАНУ ТА ОСОБЛИВОСТЕЙ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СФГ «ФІАЛКА»

2.1. Оцінка показників ефективності діяльності СФГ «Фіалка»

Селянське (фермерське) господарство «Фіалка» є юридичною особою, зареєстрованою 15 червня 2000 року, з кодом ЄДРПОУ 31049219 за юридичною адресою – Дніпропетровська область, Синельниківський район, село Озерне, вул. Першотравнева, 3. Господарство здійснює свою діяльність відповідно до чинного законодавства України. Уповноваженою особою є Костромський Валерій Олександрович.

Фермерське господарство «Фіалка» здійснює комплексну діяльність у сфері рослинництва та аграрного виробництва. Основним видом діяльності є вирощування зернових культур (крім рису), бобових та насіння олійних культур (код 01.11). Додатково господарство займається змішаним сільським господарством (код 01.50) та допоміжною діяльністю у рослинництві (код 01.61), що забезпечує комплексний підхід до обробки земельних ресурсів та підвищення продуктивності виробництва. Крім того, підприємство здійснює неспеціалізовану оптову торгівлю (код 46.90), що дозволяє реалізовувати вирощену продукцію на внутрішньому ринку. Підприємство зареєстроване як платник єдиного податку четвертої групи, що спрощує податковий режим і наразі не є платником податку на додану вартість.

Основною метою діяльності господарства є ефективне використання наявних земельних та матеріальних ресурсів для отримання стабільного обсягу продукції рослинництва, задоволення потреб ринку та забезпечення фінансової стійкості підприємства. Для цього господарство застосовує сучасні технології вирощування сільськогосподарських культур, впроваджує ефективні організаційно-економічні механізми управління, що забезпечує

його конкурентоспроможність у регіоні.

Аналіз майнового стану фермерського господарства є важливим для оцінювання його фінансово-економічної безпеки, оскільки структура та динаміка активів визначають виробничий потенціал, рівень стійкості та можливості розвитку господарства. Стан майна та капіталу СФГ «Фіалка» за 2020-2024рр. наведено в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Стан майна та капіталу СФГ «Фіалка» за 2020-2024рр.

Види майна та капіталу	2020р.	2021р.	2022 р.	2023р.	2024р.	Відношення у % 2024 р. до 2020 р.
Майно - усього	7793,4	9361,8	10939,2	13825,9	14800,0	189,90%
Необоротні активи	6279,6	8187,1	7247,2	7144,8	7600,0	121,03%
Основні засоби	3470,3	6279,6	8187,1	7247,2	7144,8	205,88%
Оборотні активи	1513,8	1174,7	3692	6681,1	7200,0	475,62%
Запаси	874,9	913,5	3572,2	5784	6200,0	708,65%
Поточна дебіторська заборгованість	220,9	101,4	119,8	501,1	600,0	271,62%
Гроші та їх еквіваленти	418,0	261,2	287,5	396,0	420,0	100,48%
Капітал- усього	7793,4	9361,8	10939,2	13826	14800,0	189,90%
Власний капітал	6540,1	9202,5	10937,3	11785,3	12629,3	193,11%
Зареєстрований (пайовий) капітал	129,3	129,3	129,3	129,3	129,3	100,00%
Зобов'язання і забезпечення	1253,3	159,3	119,0	2040,7	2170,7	173,20%
Довгострокові зобов'язання	578,3	-	-	-	-	0,00%
Поточні зобов'язання	675,0	159,3	119,0	2040,7	2170,7	321,59%
Поточна кредиторська заборгованість	472,5	-	-	1428,5	1519,5	321,61%

Майно С(Ф)Г «Фіалка» демонструє стійку тенденцію до зростання: загальна вартість активів збільшилася з 7793,4 тис. грн у 2020 р. до 14800 тис. грн у 2024 р., що становить 189,9 % від рівня 2020 року. Необоротні активи у 2024 році досягли 7600 тис. грн, що на 21,03 % більше порівняно з 2020 роком, а вартість основних засобів показує зростання на 205,88 %, такі показники вказують на суттєве оновлення техніко-виробничих ресурсів. До основних складових необоротних активів належать земельні ділянки с/г призначення, техніка (трактори, сівалки, культиватори) та інші матеріальні ресурси.

Оборотні активи господарства зросли з 1513,8 тис. грн у 2020 р. до 7200 тис. грн у 2024 р. (475,62 %), головним чином за рахунок збільшення запасів, вартість яких підвищилася до 6200 тис. грн. Як бачимо, частка запасів у структурі оборотних активів є високою, оскільки вони забезпечують безперервність виробничого процесу. Поточна дебіторська заборгованість зросла до 600 тис. грн, що становить 271,62 % до рівня 2020 року, такі показники вказують на активніші розрахунки з контрагентами. Грошові кошти залишаються відносно стабільними по відношенню до 2020 року.

Капітал СФГ «Фіалка» зростає пропорційно активам господарства та демонструє збалансовану структуру фінансування. Власний капітал збільшився і становить 193,11 % від рівня 2020 року. Разом із цим спостерігається зростання суми зобов'язань до 2170,7 тис. грн (173,2 %), зокрема поточної кредиторської заборгованості — до 1519,5 тис. грн. Такий рівень заборгованості потребує посиленого контролю з боку керівництва щоб уникнути ризиків короткострокової неплатоспроможності.

З огляду на значну частку основних засобів у структурі активів СФГ «Фіалка», логічним є подальший аналіз ефективності їх використання протягом 2020–2024 років, що дозволить визначити рівень віддачі виробничого потенціалу та виявити можливі резерви підвищення продуктивності господарства (Рис.2.1).

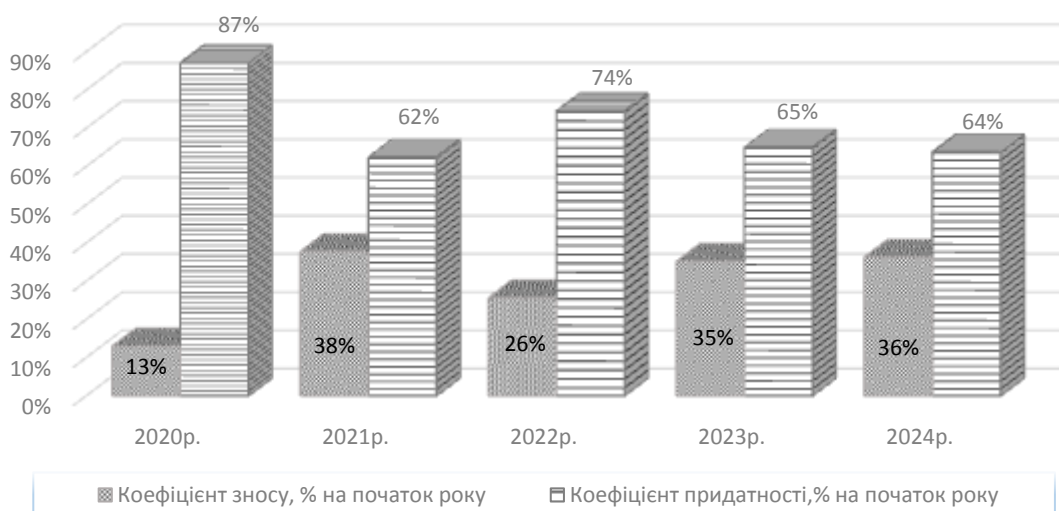

Рис.2.1. Оцінка ефективності використання основних засобів

СФГ «Фіалка» за 2020-2024рр.

Коефіцієнти зносу та придатності основних засобів СФГ «Фіалка» у 2020–2024 роках демонструють змінну динаміку. Коефіцієнт зносу коливається в межах 13–38 %, демонструючи помірний рівень зношеності техніки та обладнання. Найнижчий рівень зносу спостерігався у 2020 році (13 %), тоді як у 2021–2024 роках він стабілізувався на рівні 35–38 %. Коефіцієнт придатності відповідно зменшився з 87 % у 2020 році до 64 % у 2024 році, що характеризує поступове старіння основних засобів та потребу в їх оновленні.

Особливу увагу слід приділити дослідженню показників ефективності господарської діяльності СФГ «Фіалка», особливо показникам чистого доходу, собівартості продукції та чистого прибутку, адже саме вони відображають фінансові результати і тенденції розвитку господарства та дозволяють визначити резерви підвищення ефективності його діяльності (Рис.2.2).

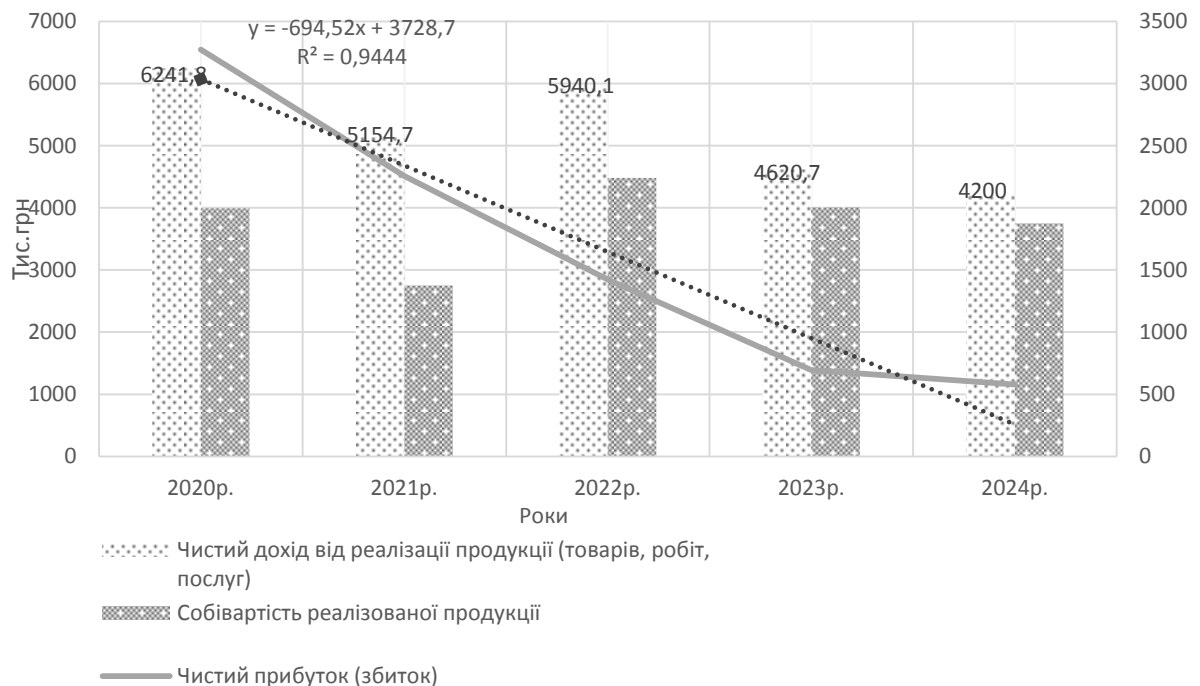

Рис. 2.2. Динаміка змін фінансових результатів СФГ «Фіалка» за 2020-2024рр.

Як бачимо з діаграми, за період 2020–2024 років фінансові результати СФГ «Фіалка» демонструють зниження основних показників, що вказує на зменшення прибутковості та певні труднощі у виробничій діяльності. Чистий дохід від реалізації продукції зменшився з 6241,8 тис. грн у 2020 році до 4200 тис. грн у 2024 році. Такі зміни можуть свідчити про зменшення обсягів продажу продукції. Собівартість реалізованої продукції у цей період коливалася і у 2024 році склала 3750 тис. грн, залишаючись порівняно високою, що зумовлює тиск на рентабельність. Як наслідок, чистий прибуток господарства знизився з 3272,9 тис. грн у 2020 році до 580 тис. грн у 2024 році і відображає значне скорочення фінансового результату від основної діяльності. Зменшення прибутковості є сигналом до потреби підвищення ефективності використання ресурсів та оптимізації виробничих і комерційних витрат. Проте, незважаючи на зниження доходу та прибутку, господарство зберігає позитивний фінансовий результат, що свідчить про потенціал стабільної діяльності за умови раціонального управління ресурсами.

Для більш глибокого розуміння фінансового стану доцільно детально розглянути зміни валового та чистого прибутку СФГ «Фіалка» (Рис.2.3).

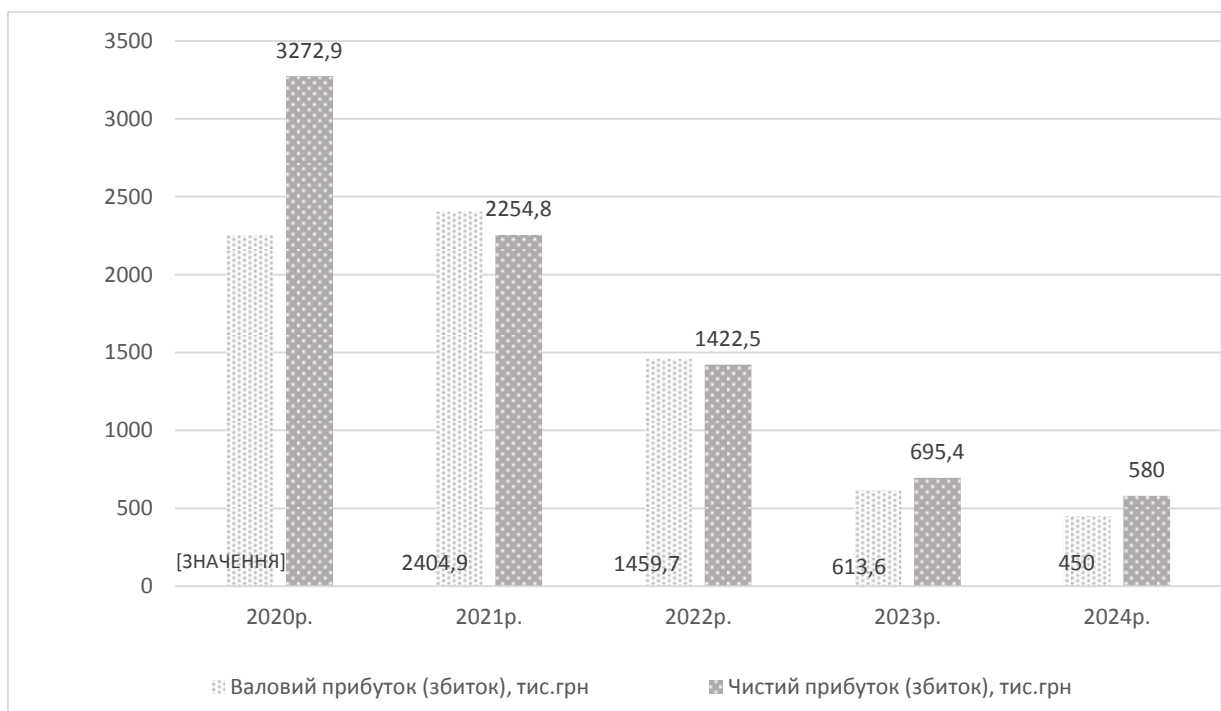

Рис. 2.3. Аналіз змін валового і чистого прибутку

СФГ «Фіалка» за 2020-2024рр.

Проаналізувавши показники СФГ «Фіалка» за 2020–2024 рр., можна зробити висновок про стійке зниження ефективності його діяльності. Валовий прибуток зменшився з 2251,7 тис. грн у 2020 р. до 450 тис. грн у 2024 р., а чистий прибуток — з 3272,9 тис. грн до 580 тис. грн, що свідчить про суттєве погіршення фінансових результатів. Такі тенденції можуть бути наслідком внутрішніх управлінських рішень, а також впливу зовнішніх факторів, зокрема воєнних дій, які порушують логістику, збільшують ризики та ускладнюють господарську діяльність.

Ураховуючи виявлену динаміку фінансових результатів, важливо зрозуміти, наскільки ефективно СФГ «Фіалка» використовує свої ресурси, зокрема проаналізувати показники ділової активності, які відображають оперативність та результативність використання активів (Рис.2.4).

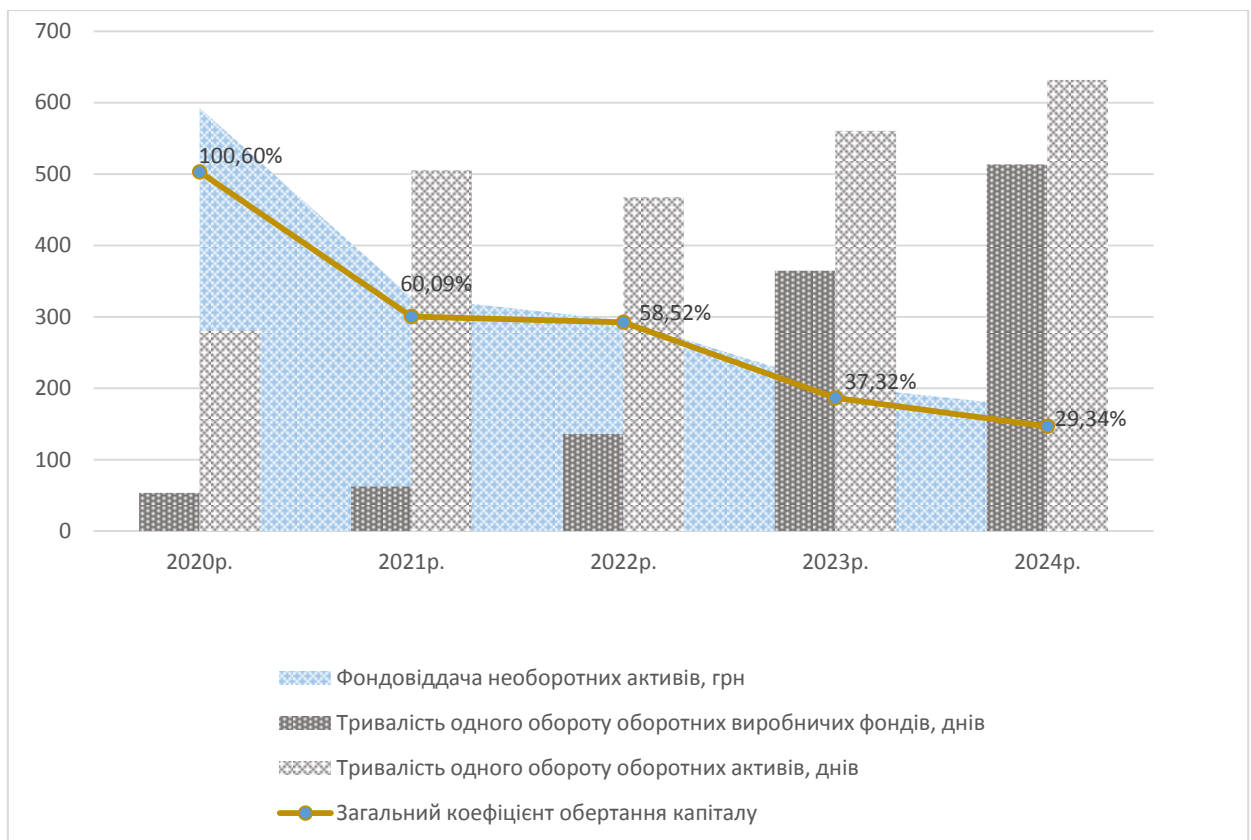

Рис.2.4. Аналіз показників ділової активності за 2020-2024рр.

Проаналізувавши показники ділової активності за 2020–2024 роки, бачимо стабільне зниження ефективності використання ресурсів господарства. Загальний коефіцієнт обертання капіталу знизився із 100,6 % до 29,34 %, а фондвіддача — з 1,19 грн до 0,34 грн, що сигналізує про погіршення використання як капіталу, так і основних засобів. Одночасно тривалість обороту оборотних виробничих фондів зросла з 53,45 до 513,6 днів, а оборот оборотних активів — з 281,17 до 631,92 днів, що також вказує про суттєве уповільнення руху ресурсів. У таких умовах підвищується потреба господарства в посиленні управління ресурсами, аби забезпечити стабільність і кращу результативність підприємства.

Таким чином, селянське (фермерське) господарство «Фіалка» створено 15 червня 2000 року та зареєстровано в Дніпропетровській області, Синельниківський район, село Озерне. Господарство спеціалізується на вирощуванні зернових, бобових та насіння олійних культур, здійснює змішане сільське господарство, допоміжну діяльність у рослинництві та оптову торгівлю продукцією. Уповноваженою особою є Костромський Валерій Олександрович.

Аналіз майнового стану господарства за 2020–2024 роки показує стійке зростання активів і свідчить про зміцнення фінансового потенціалу та ресурсної бази господарства, зокрема оновлення основних засобів, включаючи сільськогосподарську техніку. Водночас фінансові результати господарства демонструють певні труднощі. Чистий дохід зменшився з 6241,8 тис. грн до 4200 тис. грн, а чистий прибуток — з 3272,9 тис. грн до 580 тис. грн, що відображає зменшення рентабельності. Валовий прибуток також скоротився з 2251,7 тис. грн до 450 тис. грн. В цілому, ситуація потребує впровадження системи управління ресурсами для стабілізації та розвитку господарства.

2.2. Стан фінансово-економічної безпеки СФГ «Фіалка» та оцінка її

окремих складових

Сьогодні фермерські господарства працюють в умовах численних дестабілізуючих чинників, що створюють ризики для фінансово-економічної безпеки, зокрема військові дії, зміни фінансового середовища, коливання цін на продукцію, проблеми з інфраструктурою аграрних ринків, зміни законодавства та несприятливі природні умови.

У СФГ «Фіалка» фінансово-економічна безпека забезпечується без окремого підрозділу — через розподіл обов'язків між керівником і структурними підрозділами. Голова господарства здійснює стратегічне управління та координує роботу всіх служб, бухгалтер контролює облік і ресурси, інженер відповідає за технічний стан техніки, агроном планує технології вирощування культур і мінімізує виробничі ризики. Всі керівники підрозділів є членами фермерського господарства, що сприяє підвищенню відповідальності та результативності.

Відсутність спеціального підрозділу з безпеки зумовлена економічною недоцільністю, однак залучення фахівця з фінансово-економічної безпеки могло б посилити контроль ризиків. Для оцінки рівня безпеки будуть застосовані методичні рекомендації, що включають опитування, аналіз фінансових показників та документації, що дозволить об'єктивно визначити ризики й резерви підвищення ефективності управління ресурсами.

Для комплексної оцінки стану фінансово-економічної безпеки СФГ «Фіалка» будуть використані методичні рекомендації щодо діагностики рівня безпеки підприємства. Аналіз передбачає вивчення кожної складової безпеки із застосуванням різних методів: опитування та анкетування членів господарства, аналіз фінансових показників та документів, Застосування таких методів допоможе нам об'єктивно оцінити ризики та визначити резерви підвищення ефективності управління ресурсами господарства.

Проаналізовано фінансову складову економічної безпеки підприємства, зокрема: рівень власного капіталу (Ее), комплексну оцінку фінансової

безпеки ($\pm E_c$), забезпечення власними оборотними коштами та короткостроковими ресурсами ($\pm E_t$), а також покриття витрат за рахунок власних коштів та коротко- і довгострокових кредитів ($\pm E_n$). Результати розрахунків наведені в таблиці 2.

Таблиця 2.2

Оцінка фінансової складової безпеки СФГ «Фіалка» за 2024 рік

Формула обчислення	Розрахунок	Пояснення
$E_e = BK - A_1$	5029,3	Різниця між власним капіталом (BK) та необоротними активами (A_1)
$\pm E_c = E_e - Z$	-1170,7	Власні оборотні кошти для покриття витрат (запаси-Z)
$\pm E_t = (E_e + K) - Z$	-1170,7	Власні кошти та короткострокові кредити(K)
$\pm E_n = (E_e + K + K_t) - Z$	-1170,7	Власні кошти та залучені ресурси(K_t)

Аналіз фінансової складової безпеки СФГ «Фіалка» показав, що власних оборотних коштів для покриття витрат і формування запасів ($\pm E_c$, $\pm E_t$, $\pm E_n$) недостатньо, що свідчить про нестачу фінансових ресурсів для забезпечення нормальної діяльності господарства і вказує на критичний стан фінансової безпеки, що потребує посилення контролю за управлінням – присвоюємо 2 бали по п'ятибальній шкалі.

Оцінка інформаційної складової здійснено на підставі внутрішньої документації, облікових даних, опитування працівників господарства та передбачала оцінку показників: обсяг інформаційних даних, (k_{Π}); автономія інформаційних даних, (k_c) та підтвердження надійності інформації, (k_T). На основі розрахованих коефіцієнтів було визначено інтегральний показник інформаційної безпеки, (k_{i6}). Результати узагальнено в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Оцінка інформаційної безпеки СФГ «Фіалка» за 2024 рік

Формула обчислення	Отримані розрахунки	Пояснення
$k_{\Pi} = \frac{k_3}{k_{\Gamma P}}$	0,9	Співвідношення фактичного обсягу доступної інформації, (k_3) до обсягу, достатнього для ефективного управління ($k_{\Gamma P}$)
$k_T = \frac{k_P}{k_3}$	0,75	Показує ступінь підтвердження надійності отриманої інформації, (k_P) щодо фактичного обсягу доступних даних, (k_3)

$k_c = \frac{k_{nc}}{k_{ncp}}$	0,8	Співвідношення кількості підтверджених даних (k_{nc}) до загальної перевіреної інформації, (k_{ncp})
$k_{i\delta} = k_{\pi} * k_c * k_T$	0,54	Інтегральний показник інформаційної безпеки

Інтегральний показник інформаційної безпеки СФГ «Фіалка» становить 0,54, що знаходиться в межах середнього рівня ($0,3 \leq k_{i\delta} \leq 0,7$) і свідчить про те, що інформаційна складова забезпечена достатньо для прийняття управлінських рішень, проте існують резерви для її покращення та підвищення точності і повноти інформації. Присвоюємо показнику 2 бали.

Для оцінки кадрової безпеки, (k_{δ}) проаналізовано показники, що характеризують стан персоналу та ризики, пов'язані з його використанням. Зокрема, розглянуто рівень плинності кадрів, (k_{π}); фізичне старіння персоналу, ($k_{в}$); фондоозброєність, (Φ_o) та забезпеченість невиробничими фондами, ($\Phi_{но}$). На основі цих коефіцієнтів визначається інтегральний показник кадрової безпеки, (K_{δ}) який дозволяє комплексно оцінити ризики у сфері управління персоналом.

Формула розрахунку інтегрального показника кадрової безпеки, (K_{δ})

$$K_{\delta} = 0,25k_{\pi} + 0,2K_{в} + 0,35k\Phi_o + 0,2k\Phi_{но} \quad (2.1)$$

Отримані розрахунки наведені в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Оцінка кадрової складової безпеки СФГ «Фіалка» за 2024 рік

Формула обчислення	Отримані коефіцієнти	Пояснення
$k_{\pi} = \frac{\sum Ч_3}{O}$	0,0	Характеризує частку звільнених працівників за період; показує стабільність кадрового складу.
$k_{в} = \frac{O_{в}}{O}$	0,2	Відображає частку працівників, які досягли пенсійного віку; оцінює ризики втрати трудового потенціалу через старіння кадрів.
$\Phi_o = \frac{O_3}{O}$	0,714	Показує, який обсяг основних засобів припадає на одного працівника; характеризує забезпеченість персоналу технічними ресурсами.
$\Phi_{но} = \frac{O_{3нв}}{O}$	0,0	Визначає рівень забезпечення працівників об'єктами соціально-побутового призначення.
K_{δ}	0,29	Комплексний індикатор, що враховує сукупний вплив усіх кадрових ризиків.

Де, $Ч_3$ — кількість працівників, які звільнилися протягом аналізованого періоду;
 O — середньооблікова чисельність персоналу підприємства;
 $O_{в}$ — кількість працівників, які досягли пенсійного віку;
 O_3 — вартість основних засобів, що перебувають на балансі підприємства;
 $O_{3нв}$ — вартість невиробничих основних засобів.

Кадрова безпека на фермерському господарстві «Фіалка» становить 0,29 і є низькою, що сигналізує про необхідність підвищення кадрового потенціалу, зменшення ризиків плинності та оптимізації фондоозброєності. Присвоюємо 2 бали.

Для оцінки інтелектуальної та технологічної безпеки проаналізовано рівень інтелектуалізації трудових ресурсів, кваліфікаційний рівень персоналу, ($k_{кв}$); забезпеченість інтелектуальними активами та ефективність їх використання, ($k_{іо}$); рівень доступу до інформаційних ресурсів, ($k_{д}$) та коефіцієнт інформаційно-технологічної ефективності, ($k_{іт}$). Для інтегральної оцінки застосовано коефіцієнт інтелектуально-технологічної безпеки ($k_{іт}$). Розрахунки наведені в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Оцінка інтелектуально-технологічної безпеки СФГ «Фіалка» за 2024 рік

Формула обчислення	Отримані коефіцієнти	Пояснення
$k_{кв} = \frac{\sum_{i=1}^n y}{O}$	0,9	Відображає частку співробітників з вищою освітою
$k_{іо} = B_{ін}/O$	0,0	Показує забезпеченість працівників об'єктами інтелектуальної власності (патенти, програмні продукти, технологічні розробки)
$k_{д} = D_{ін}/O$	0,0	Відображає дохід, отриманий від комерціалізації інтелектуальної власності.
$k_{іт} = 0,5 * k_{кв} + 0,25 * k_{іо} + 0,25 * k_{д} = 0,45$		
Де, Σy — кількість працівників, що мають вищу освіту; O — загальна чисельність персоналу за аналізований рік; $B_{ін}$ — наявна вартість об'єктів інтелектуальних активів на балансі підприємства; $D_{ін}$ — дохід, отриманий від використання або продажу інтелектуальної власності.		

Інтегральний показник $k_{іт}$ дорівнює 0,45. З розрахунків видно, що основний потенціал господарства забезпечується кваліфікацією працівників, а інтелектуальні активи і доходи від них на даний момент відсутні, що знижує загальний рівень інтелектуальної безпеки. Присвоюємо задовільний рівень інтелектуально-технологічної безпеки – значення 3.

Для оцінки правової складової економічної безпеки СФГ «Фіалка», яка визначає наскільки підприємство захищене від юридичних ризиків,

проаналізовано такі показники: частка судових рішень відносно кількості укладених договорів, ($k_{с.ар}$); частка виграних судових справ, ($k_{в.ю}$); рівень штрафних санкцій у відношенні до кредиторської заборгованості, ($k_{ш}$); частка юридичних витрат у структурі загальних витрат, ($k_{в.юр}$). Отримані розрахунки відображені в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Оцінка правової безпеки СФГ «Фіалка» за 2024 рік

Формула обчислення	Отримані коефіцієнти	Пояснення
$k_{с.ар}$	0,02	Частка судових рішень у загальній кількості укладених договорів
$k_{в.ю}$	1	Частка виграних судових справ
$k_{ш}$	0,0	Відносна величина застосованих штрафних санкцій
$k_{в.юр}$	0,0	Питома вага юридичних витрат
$k_{кпб} = 0,25 \cdot 3 + 0,25 \cdot 3 + 0,25 \cdot 3 + 0,25 \cdot 1 = 0,255$		Інтегральний показник правової безпеки

Інтегральний показник правової безпеки господарства, $k_{кпб}$ становить - 0,255 - низький рівень правової безпеки.

Для оцінки силової складової безпеки господарства, (k_c) проаналізовано такі показники: частка витрат на охорону в загальних витратах, ($k_{в.ох}$); рівень забезпечення працівників охоронними послугами, ($k_{сб}$). Отримані розрахунки відображені в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Оцінка силової безпеки СФГ «Фіалка» за 2024 рік

Показник	Отримані коефіцієнти	Пояснення
$k_{в.ох}$	0,4	Частка витрат на охорону
$k_{сб}$	0,5	Забезпеченість охоронними послугами
$k_c = 0,5 * k_{в.ох} + 0,5 * k_{сб} = 0,45$		Інтегральна оцінка силової безпеки

Інтегральний показник силової безпеки СФГ «Фіалка» становить, $k_c = 0,45$, що свідчить про середній стан захищеності підприємства: наявні базові елементи фізичного захисту та організаційні заходи безпеки, проте відсутні системи охорони та професійного контролю доступу, що знижує загальний рівень протидії потенційним загрозам.

Усі отримані результати розрахунків складових економічної безпеки в порівнянні з їх нормативними значеннями дають цілісне уявлення про поточний стан безпеки СФГ «Фіалка», що дозволяє визначити сильні та проблемні зони, які потребують додаткової уваги та стануть основою для формування подальших управлінських рішень щодо усунення виявлених ризиків. Порівняння фактичних показників із нормативними буде наведено у таблиці 2.8.

Таблиця 2.8

Порівняння фактичних та нормативних значень складових безпеки
СФГ «Фіалка» за 2024 рік

Складові ЕБ	Нормативний рівень	Фактичний рівень	Відносна оцінка
Фінансова	5	2	0,40
Інформаційна	3	2	0,66
Інтелектуально-технологічна	4	3	0,75
Кадрова	4	2	0,50
Правова	3	1	0,33
Силова	3	2	0,66

Порівняння отриманих значень складових безпеки СФГ «Фіалка» показує, що більшість оцінених напрямів перебувають на рівні нижче або на межі нормативних вимог. Найбільш проблемними є фінансова (0,40) та правова (0,33) складові і говорять про недостатній рівень забезпечення власними ресурсами та слабку юридичну захищеність. Кадрова (0,50) та силова (0,66) складові демонструють середній рівень, проте потребують зміцнення. Відносно краща ситуація спостерігається за інтелектуально-технологічною складовою (0,75), що свідчить про наявність певного потенціалу розвитку. Водночас інформаційна безпека (0,66) перебуває на рівні, близькому до нормативного, але все ще потребує посилення.

Графічне порівняння інтегральної оцінки рівня безпеки та складових СФГ «Фіалка» наведено на рисунку 2.5.

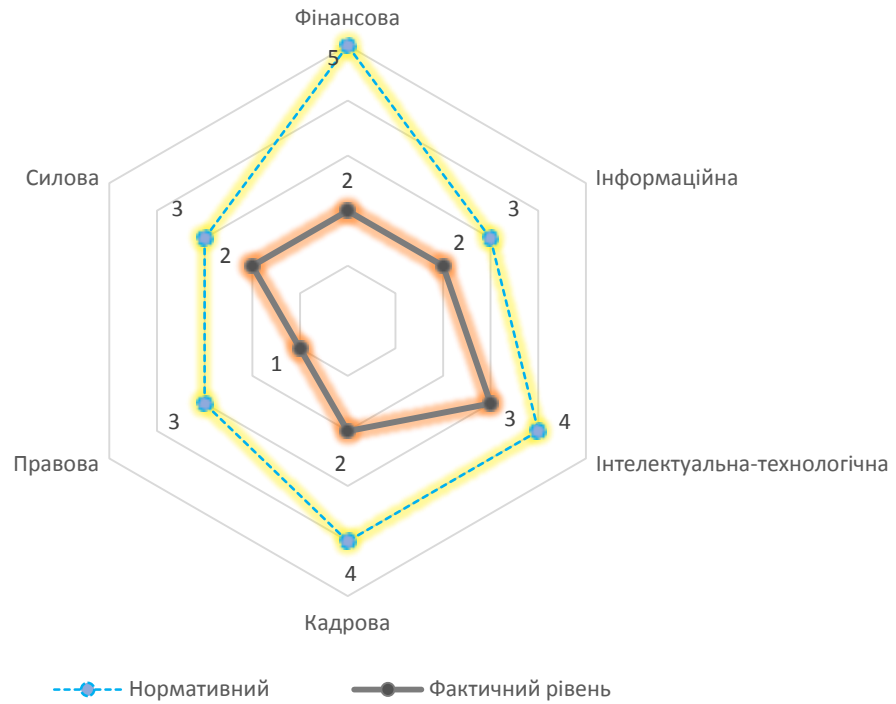

Рис. 2.5. Інтегральна оцінка складових економічної безпеки СФГ «Фіалка»

Таким чином, фінансово-економічна безпека СФГ «Фіалка» формується під значним впливом зовнішніх ризиків, що потребує ретельного контролю та управління ресурсами. Порівняння фактичних і нормативних значень складових безпеки СФГ «Фіалка» показує, що більшість оцінених напрямів перебувають на рівні нижче або на межі нормативних вимог. Найбільш проблемними є фінансова (0,40) та правова (0,33) складові і говорять про недостатній рівень забезпечення власними ресурсами та слабку юридичну захищеність. Кадрова (0,50) та силова (0,66) складові демонструють середній рівень, проте потребують зміцнення. Відносно краща ситуація спостерігається за інтелектуально-технологічною складовою (0,75), що свідчить про наявність певного потенціалу розвитку. Водночас інформаційна безпека (0,66) перебуває на рівні, близькому до нормативного, але все ще потребує посилення. Господарство працює стабільно, але потребує посилення управління складовими економічної безпеки для зменшення ризиків та підвищення стійкості господарства.

2.3. Оцінювання ризик-факторів у системі фінансово-економічної безпеки СФГ «Фіалка»

Формування дієвої системи управління фінансово-економічною безпекою неможливе без виявлення ключових ризиків, що впливають на стабільність діяльності підприємства. Тому важливим етапом є аналіз факторів, які формують рівень фінансової стійкості та платоспроможності господарства.

Проведений у попередньому розділі аналіз складових економічної безпеки СФГ «Фіалка» засвідчив, що найбільші відхилення від нормативних значень спостерігаються саме у фінансовій складовій. Це свідчить про наявність ризик-факторів, які впливають на фінансові результати та визначають можливість підприємства своєчасно виконувати свої зобов'язання. Одним із головних індикаторів платоспроможності є ліквідність, тобто здатність підприємства швидко перетворювати активи на грошові кошти для покриття поточних боргів. Ліквідність показує, чи може господарство у потрібний момент використати свої активи для розрахунків за зобов'язаннями та уникнути фінансових труднощів.

Для оцінювання цього аспекту використовуються різні види ліквідності — загальна, швидка та абсолютна, які відображають, у якій мірі оборотні активи можуть погасити короткострокову заборгованість. Відповідно, аналіз цих показників дозволяє визначити рівень фінансових ризиків та виявити потенційні загрози платоспроможності.

Для ідентифікації основних фінансових ризиків та визначення рівня платоспроможності СФГ «Фіалка», проаналізуємо показники ліквідності СФГ «Фіалка». Результати аналізу наведено у вигляді діаграми, для візуалізації змін та співвідношення показників (Рис.2.6).

Аналіз даних свідчить, що впродовж 2020–2024 рр. показники ліквідності та платоспроможності СФГ «Фіалка» змінювалися нерівномірно, але загалом залишалися в межах допустимих норм.

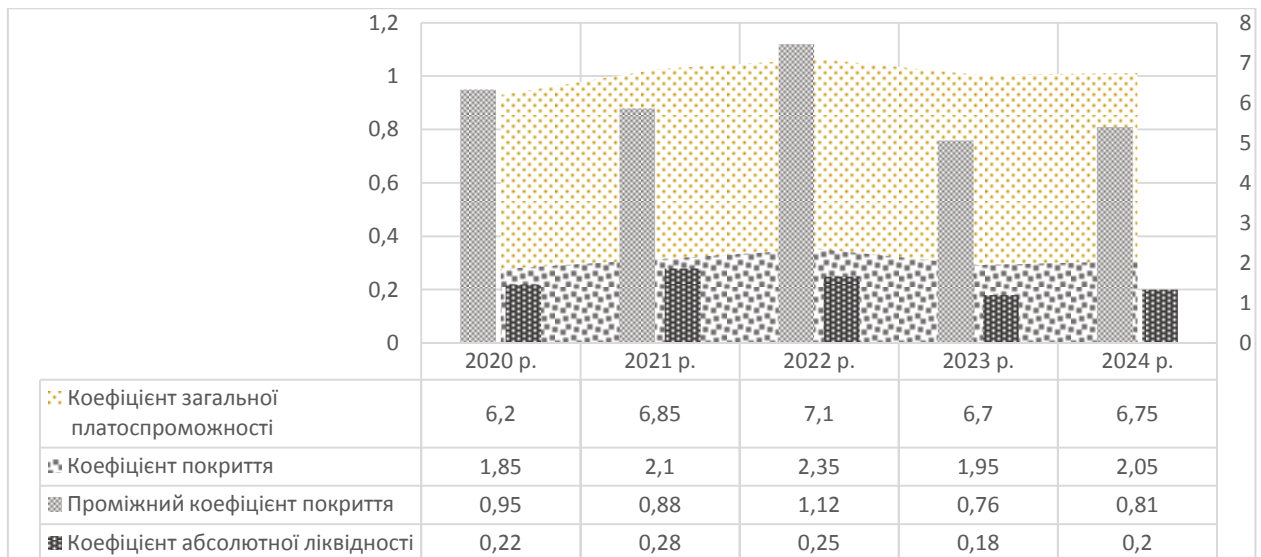

Рис. 2.6. Зміни показників платоспроможності СФГ «Фіалка»

Проміжний коефіцієнт покриття протягом періоду коливається від 0,76 до 1,12, що відповідає нормативному значенню ($>0,7$). Незважаючи на тимчасове зниження у 2023 р., підприємство зберігало здатність погашати свої короткострокові зобов'язання за рахунок високоліквідних активів, а відхилення від нормативу не є критичними.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності, який показує частку поточних зобов'язань, що можуть бути покриті грошовими коштами, у 2020–2024 рр. коливався в межах 0,18–0,28. Це відповідає оптимальному діапазону 0,2–0,35, хоча у 2023 р. спостерігається незначне зниження. Проте підприємство, як і більшість фермерських господарств, значну частку активів тримає у виробничих запасах, що є характерним для галузі.

Коефіцієнт загальної ліквідності демонструє відносно стабільну динаміку — від 1,85 до 2,35. Значення перевищують нормативний поріг (>1), що свідчить про достатній обсяг оборотних активів для покриття поточних зобов'язань. Незначні коливання пояснюються сезонністю діяльності та зміною обсягів запасів продукції.

Коефіцієнт загальної платоспроможності є стабільно високим (6,20–7,10), що вказує на високий рівень фінансової стійкості та незалежності від кредиторів.

Для визначення здатності СФГ «Фіалка» самостійно фінансувати свою діяльність, запобігання кризовим ситуаціям, що можуть негативно вплинути на платоспроможність господарства, а також для ідентифікації потенційних фінансових ризиків доцільно провести оцінку його фінансової стійкості.

Оцінка фінансової стійкості СФГ «Фіалка» за період 2020-2024рр. наведена в таблиці 2.9.

Таблиця 2. 9

Оцінка фінансової стійкості СФГ «Фіалка»

Показник	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відношення у % 2024р. до 2020р.
Коефіцієнт автономії	0,84	0,98	1,00	0,19	0,85	101,19
Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	0,16	0,02	0,07	0,12	0,15	93,75
Коефіцієнт фінансового ризику	0,19	0,05	0,09	0,17	0,17	89,47
Коефіцієнт забезпеченості оборотних коштів	0,55	1,00	1,00	0,69	0,70	127,27
Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів	0,03	0,01	0,01	0,02	0,02	66,66

Дані таблиці 2.15 свідчать, що коефіцієнт автономії СФГ «Фіалка» у 2024 р. становив 0,85, що майже на рівні 2020 р. (зростання на 1,19%), при нормативному значенні понад 0,5, і вказує на достатній рівень власного капіталу в структурі майна господарства. Коефіцієнт концентрації залученого капіталу знизився на 6,25% порівняно з 2020 р., і вказує на обмежене використання позикових коштів. Коефіцієнт фінансового ризику за аналізований період зменшився до 0,17 (на 10,53%) і має помірний рівень. Рівень забезпеченості оборотними коштами зріс на 27,27%, що сприяє підтриманню ліквідності підприємства і є позитивним фактором його фінансової стійкості. Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів знизився на 33,34%, що вказує на обмежені можливості оперативного використання власних коштів у короткострокових потребах.

Таким чином, аналіз ризик-факторів у системі фінансово-економічної безпеки СФГ «Фіалка» показав, що господарство загалом зберігає достатній

рівень платоспроможності та фінансової стійкості. Незважаючи на тимчасові коливання коефіцієнтів ліквідності та автономії, показники залишаються в межах нормативних значень, що свідчить про здатність підприємства своєчасно виконувати фінансові зобов'язання. Показники забезпеченості оборотними коштами зросли на 27,27%, що підтверджує здатність господарства підтримувати платоспроможність. Фінансова безпека СФГ «Фіалка» залишається на достатньому рівні, проте обмежена маневреність власних оборотних коштів вказує на потенційні ризики, які потребують контролю та оптимізації.

Висновки до 2 розділу.

Селянське (фермерське) господарство «Фіалка» створено 15 червня 2000 року та зареєстровано в Дніпропетровській області, Синельниківський район, село Озерне. Господарство спеціалізується на вирощуванні зернових, бобових та насіння олійних культур, здійснює змішане сільське господарство, допоміжну діяльність у рослинництві та оптову торгівлю продукцією. Уповноваженою особою є Костромський Валерій Олександрович.

Аналіз майнового стану господарства за 2020–2024 роки показує стійке зростання активів і свідчить про зміцнення фінансового потенціалу та ресурсної бази господарства, зокрема оновлення основних засобів, включаючи сільськогосподарську техніку. Водночас фінансові результати господарства демонструють певні труднощі. Чистий дохід зменшився з 6241,8 тис. грн до 4200 тис. грн, а чистий прибуток — з 3272,9 тис. грн до 580 тис. грн, що відображає зменшення рентабельності. Валовий прибуток також скоротився з 2251,7 тис. грн до 450 тис. грн.

Фінансово-економічна безпека СФГ «Фіалка» формується під значним впливом зовнішніх ризиків, що потребує ретельного контролю та управління

ресурсами. Порівняння фактичних і нормативних значень складових безпеки СФГ «Фіалка» показує, що більшість оцінених напрямів перебувають на рівні нижче або на межі нормативних вимог. Найбільш проблемними є фінансова (0,40) та правова (0,33) складові і говорять про недостатній рівень забезпечення власними ресурсами та слабку юридичну захищеність. Кадрова (0,50) та силова (0,66) складові демонструють середній рівень, проте потребують зміцнення. Відносно краща ситуація спостерігається за інтелектуально-технологічною складовою (0,75), що свідчить про наявність певного потенціалу розвитку. Водночас інформаційна безпека (0,66) перебуває на рівні, близькому до нормативного, але все ще потребує посилення. Господарство працює стабільно, але потребує посилення управління складовими економічної безпеки для зменшення ризиків та підвищення стійкості господарства.

Аналіз ризик-факторів у системі фінансово-економічної безпеки СФГ «Фіалка» показав, що господарство загалом зберігає достатній рівень платоспроможності та фінансової стійкості. Незважаючи на тимчасові коливання коефіцієнтів ліквідності та автономії, показники залишаються в межах нормативних значень, що свідчить про здатність підприємства своєчасно виконувати фінансові зобов'язання. Показники забезпеченості оборотними коштами зросли на 27,27%, що підтверджує здатність господарства підтримувати платоспроможність. Фінансова безпека СФГ «Фіалка» залишається на достатньому рівні, проте обмежена маневреність власних оборотних коштів вказує на потенційні ризики, які потребують контролю та оптимізації.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ФЕРМЕРСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

3.1. Превентивні інструменти управління фінансово-економічною безпекою фермерського господарства

В умовах дії численних зовнішніх і внутрішніх викликів традиційні підходи, орієнтовані переважно на ретроспективний аналіз фінансових результатів, не забезпечують належного рівня адаптивності управлінських рішень. Саме тому, особливого значення набуває доцільність застосування превентивного управління, що передбачає використання аналітичних і моделюючих інструментів для формування альтернатив розвитку та вибору оптимального варіанту з урахуванням специфіки діяльності підприємства.

У процесі управління фінансово-економічною безпекою можуть застосовуватися різні інструменти, зокрема фінансовий та факторний аналіз, економетричні методи, інформаційне та економіко-математичне моделювання, кожен з яких дозволяє оцінювати окремі особливості діяльності підприємства. Одним із таких інструментів моделювання є модель SWOT-аналізу, яка ґрунтується на систематизації чинників внутрішнього та зовнішнього середовища господарства шляхом поділу на чотири групи: сильні сторони, слабкі сторони, можливості та загрози і використовується як узагальнена оцінка чинників фінансово-економічної безпеки фермерського господарства. Застосування SWOT-матриці дає змогу визначити, як сильні сторони можна використати для нейтралізації загроз або реалізації можливостей, а слабкі — мінімізувати для зниження фінансових ризиків. На основі цього формується кілька альтернативних стратегічних і тактичних варіантів управлінських рішень, спрямованих на підтримання фінансової стійкості та зниження рівня загроз.

Для управління важливим результатом застосування SWOT-моделювання є виділення найбільш актуальних напрямків діяльності підприємства з усієї сукупності чинників впливу, що дозволяє зосередити управлінську увагу на головних параметрах, які визначають рівень фінансово-економічної безпеки фермерського господарства. Особливо важливою є достовірність інформації, на основі якої формується SWOT-модель, оскільки точність оцінки сильних і слабких сторін, можливостей та загроз безпосередньо впливає на якість управлінських рішень. У свою чергу, це створює передумови для моделювання альтернативних управлінських рішень з урахуванням ресурсних обмежень, рівня ризику та стратегічних цілей розвитку для забезпечення фінансово-економічної безпеки (Рис.3.1).

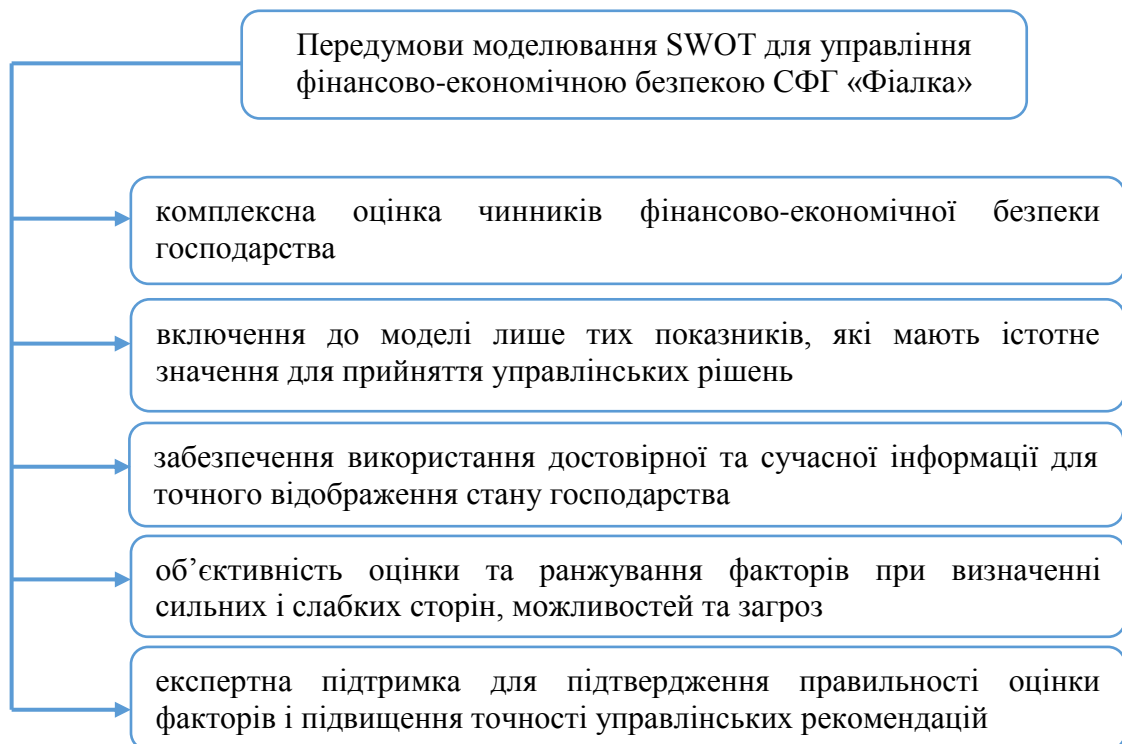

Рис. 3.1. Передумови моделювання SWOT для управління фінансово-економічною безпекою СФГ «Фіалка»

SWOT-аналіз, як інструмент превентивного управління дозволяє змоделювати результати фінансової та факторної оцінки, виокремити основні сильні та слабкі сторони господарства, а також ідентифікувати можливості і загрози зовнішнього середовища. Поєднання елементів SWOT-

матриці СФГ «Фіалка» з метою формування альтернативних управлінських рішень що впливають на систему фінансово-економічної безпеки та перспективи розвитку господарства наведено в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

**SWOT – матриця системи фінансово - економічної безпеки
СФГ «Фіалка»**

	Позитивний вплив	Негативний вплив
	Сильні сторони (S)	Слабкі сторони (W)
Внутрішнє середовище	спеціалізація на виробництві продукції рослинництва; наявність власних земельних ресурсів; досвід ведення сільськогосподарської діяльності; гнучка організаційна структура управління; відносно низькі постійні витрати	нестабільний рівень показників ділової активності; залежність від коливань цін на с/г продукцію; обмежені можливості диверсифікації діяльності; залежність від зовнішніх постачальників матеріально-технічних ресурсів; проблеми з логістикою у зв'язку з наближенням бойових дій до території господарства; сезонна нестабільність трудових ресурсів
Зовнішнє середовище	Можливості (O)	Загрози (T)
	зростання попиту на аграрну продукцію; можливість залучення державної підтримки аграрного сектору; використання сучасних агротехнологій; розширення каналів збуту; підвищення ефективності управління витратами	бойові дії в країні; коливання цін на с/г продукцію; несприятливі природно-кліматичні умови; зростання вартості енерго ресурсів і пально-мастильних матеріалів; фінансові ризики та обмежений доступ до кредитних ресурсів; загальна економіко - політична нестабільність

Як видно з проведеного SWOT-моделювання системи фінансово-економічної безпеки СФГ «Фіалка», господарство має ряд сильних сторін внутрішнього середовища, серед яких слід відзначити наявність власних земельних ресурсів, спеціалізацію на виробництві продукції рослинництва, досвід ведення сільськогосподарської діяльності, гнучку організаційну структуру управління та відносно низькі постійні витрати.

Водночас, аналіз показав наявність слабких сторін, зокрема нестабільний рівень показників ділової активності, залежність від коливань цін на сільськогосподарську продукцію, обмежені можливості диверсифікації діяльності, залежність від зовнішніх постачальників матеріально-технічних ресурсів, проблеми з логістикою у зв'язку з наближенням бойових дій до

території господарства та загальна економіко - політична нестабільність у зв'язку з війною.

На підставі результатів проведеного моделювання можна комплексно оцінити сильні та слабкі сторони господарства, а також визначити основні загрози та можливості, що дозволяє ефективніше приймати управлінські рішення щодо забезпечення фінансово-економічної безпеки та обирати оптимальні варіанти дій з урахуванням поєднання внутрішніх і зовнішніх факторів.

Таким чином, застосування превентивних інструментів управління фінансово-економічною безпекою створює науково обґрунтовану основу для своєчасного виявлення ризиків і формування пріоритетних напрямів розвитку СФГ «Фіалка». Важливе місце в системі таких інструментів посідає SWOT-аналіз, який передбачає побудову аналітичної матриці для систематизації та оцінки внутрішніх і зовнішніх чинників діяльності господарства через ідентифікацію його сильних і слабких сторін, а також можливостей і загроз. Виокремлення основних факторів із сукупності наявної інформації дає змогу сформулювати альтернативні управлінські рішення та обрати найбільш ефективні з них. Застосування SWOT-матриці щодо СФГ «Фіалка» свідчить про наявність значного внутрішнього потенціалу, зокрема власних земельних ресурсів, спеціалізації на виробництві продукції рослинництва, накопиченого виробничого досвіду та гнучкої організаційної структури, водночас дозволяє ідентифікувати найсуттєвіші зовнішні загрози, серед яких воєнні дії в країні, коливання цін на аграрну продукцію та загальна економіко-політична нестабільність. Отримані результати слугують підґрунтям для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, спрямованих на підвищення фінансової стійкості та зниження рівня ризиків із урахуванням наявних можливостей зовнішнього середовища.

3.2 Інтеграція економетричного моделювання у систему управління

ризиками фінансово-економічною безпекою фермерського господарства «Фіалка»

Стабільне функціонування господарства та результативність його управлінських рішень безпосередньо залежать від здатності системи управління своєчасно ідентифікувати фінансові ризики та прогнозувати можливі кризові явища.

Виявлена нестабільність показників ділової активності СФГ «Фіалка» обумовлює необхідність поглибленої кількісної оцінки фінансового стану та прогнозування можливих кризових явищ, що зумовлює доцільність застосування економетричних моделей як інструментів превентивного управління з метою оцінювання фінансової стійкості підприємства та ймовірності настання банкрутства.

Для розв'язання зазначеного завдання у дослідженні використано модель Альтмана, яка базується на розрахунку інтегрального дискримінантного показника (Z-рахунку), сформованого на основі системи фінансових коефіцієнтів, що відображають ліквідність, рентабельність, ділову активність і структуру капіталу підприємства. Складові інтегрального показника Z-рахунку та методика розрахунку наведені в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Складові та методика розрахунку показника Z-рахунку СФГ «Фіалка»

Показник	Формула розрахунку показника	Характеристика показника
X_1	$\frac{\Phi.1(1195) - \Phi.1(1695)}{\Phi.1(1300)}$	відношення оборотного капіталу до активів, що характеризує ліквідність і платоспроможність підприємства
X_2	$\frac{\Phi.1(1420)}{\Phi.1(1300)}$	частка нерозподіленого прибутку в активах, яка відображає накопичений фінансовий потенціал
X_3	$\frac{\Phi.2(2290)}{\Phi.1(1300)}$	співвідношення операційного прибутку до активів, що характеризує ефективність діяльності
X_4	$\frac{\Phi.1(1495)}{\Phi.1(1695)}$	відношення власного капіталу до зобов'язань, яке відображає рівень фінансової стійкості
X_5	$\frac{\Phi.2(2000)}{\Phi.1(1300)}$	відношення виручки до активів, що характеризує ділову активність та оборотність ресурсів.

Розрахунки здійснено за даними фінансової звітності СФГ «Фіалка» за останні три роки, що дає змогу оцінити динаміку фінансової стійкості та

рівень ризику банкрутства. Використали модель розрахунку інтегрального дискримінантного показника (Z-рахунок):

$$Z=1,2*X_1+1,4*X_2+3,3*X_3+0,6*X_4+0,998*X_5 \quad (3.1)$$

На основі розрахованих значень часткових фінансових коефіцієнтів здійснено інтегральну оцінку фінансової стійкості СФГ «Фіалка» за економетричною моделлю Альтмана, зведені результати якої наведено в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3

Зведені результати моделювання фінансової стійкості СФГ «Фіалка» за економетричною моделлю Альтмана

Показник	2022р.	2023р.	2024р.
X ₁	0,337	0,439	0,442
X ₂	0,988	0,843	0,845
X ₃	0,159	0,061	0,047
X ₄	19,10	19,25	19,39
X ₅	0,543	0,334	0,284
Z-рахунок	14,31	13,79	14,11
Z₂₀₂₂	1,2 * 0,337 + 1,4 * 0,988 + 3,3 * 0,159 + 0,6 * 19,10 + 0,998 * 0,543 = 14,31		
Z₂₀₂₃	1,2 * 0,439 + 1,4 * 0,843 + 3,3 * 0,061 + 0,6 * 19,25 + 0,998 * 0,334 = 13,79		
Z₂₀₂₄	1,2 * 0,442 + 1,4 * 0,845 + 3,3 * 0,047 + 0,6 * 19,39 + 0,998 * 0,284 = 14,11		
Зона ризику	безпечна зона	безпечна зона	безпечна зона
	<p>Z > 2,99 — безпечна зона - фінансовий стан стабільний 1,81 ≤ Z ≤ 2,99 — сіра зона - фінансовий стан невизначений Z < 1,81 — зона ризику - висока ймовірність фінансових труднощів</p>		
Результати моделювання	Протягом аналізованого періоду СФГ «Фіалка» демонструє винятково високий рівень фінансової стійкості та мінімальний ризик банкрутства		

Для інтерпретації отриманих значень інтегрального дискримінантного показника застосовано загальноприйняті порогові значення моделі Альтмана, відповідно до яких: значення Z > 2,99 свідчить про стабільний фінансовий

стан підприємства та низьку ймовірність банкрутства (безпечна зона); інтервал $1,81 \leq Z \leq 2,99$ характеризує так звану «сіру зону» фінансової невизначеності; значення $Z < 1,81$ вказує на високий рівень фінансових ризиків і загрозу неплатоспроможності.

Аналіз результатів моделювання показує, що у 2022–2024 роках СФГ «Фіалка» характеризується високим рівнем фінансової стійкості. Показник X_1 демонструє зростання, що свідчить про належний рівень ліквідності та платоспроможності господарства. Стабільно високі значення X_2 підтверджують наявність значного фінансового потенціалу, водночас зниження X_3 вказує на скорочення операційної прибутковості, високі значення X_4 — на фінансову незалежність господарства, а спад показника X_5 — на уповільнення оборотності активів. Попри це, інтегральний Z-рахунок у всі роки значно перевищує критичне значення 2,99, що підтверджує мінімальний ризик банкрутства та стабільний фінансово-економічний стан СФГ «Фіалка».

Побудована діаграма зображена на рисунку 3.2. наочно демонструє, що значення Z-рахунку СФГ «Фіалка» у 2022–2024 роках суттєво перевищують порогове значення 2,99, що відповідає безпечній зоні та підтверджує стабільний фінансово-економічний стан господарства.

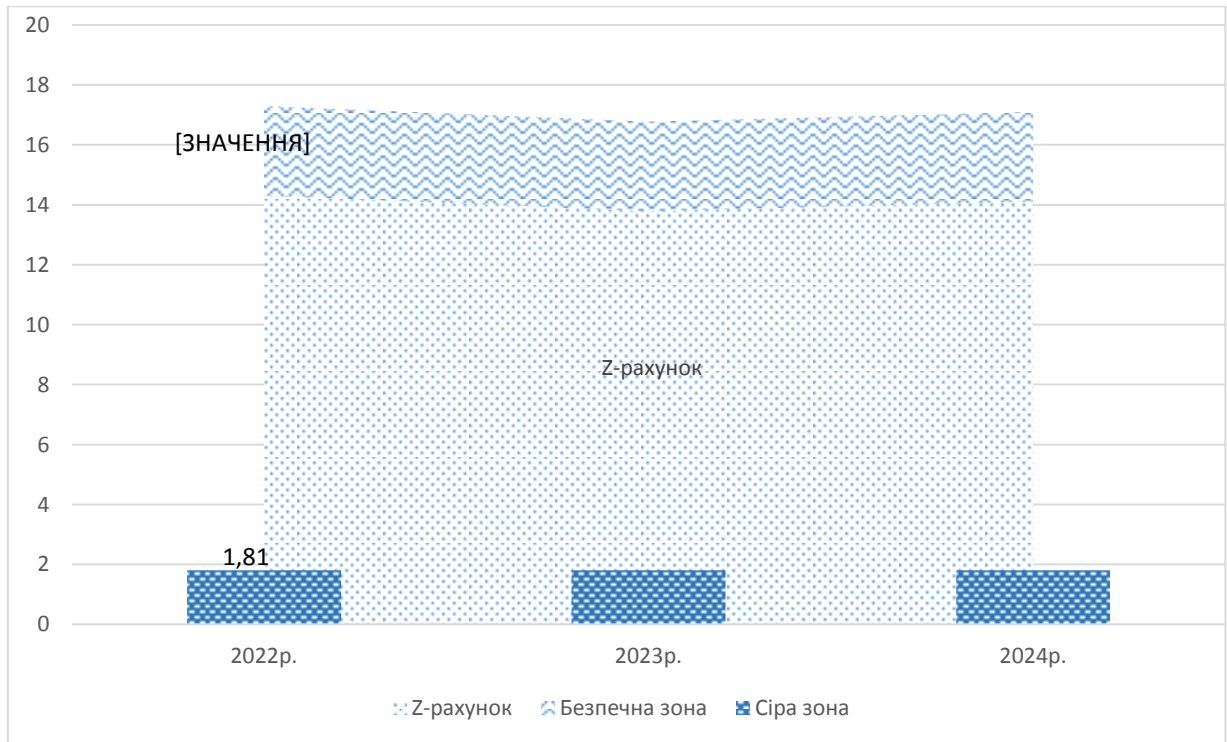

Рис. 3.2. Динаміка Z-рахунку СФГ «Фіалка» за 2022–2024 рр.

Таким чином, інтеграція економетричних моделей у систему управління забезпечує своєчасне виявлення потенційних загроз і підвищує обґрунтованість управлінських рішень, що підтверджує доцільність використання економетричного моделювання для забезпечення фінансово-економічної безпеки фермерського господарства. Застосування моделі Альтмана дало змогу здійснити комплексну оцінку фінансової стійкості СФГ «Фіалка» та визначити низький рівень ризику банкрутства. Проведені розрахунки підтверджують стабільне фінансове становище підприємства у 2022–2024 роках, а високі значення інтегрального Z-рахунку дозволяють віднести господарство до безпечної зони. Водночас наявність окремих негативних тенденцій за окремими показниками обумовлює необхідність системного та комплексного управління з метою підтримки ділової активності й належного рівня фінансово-економічної безпеки господарства.

3.3. Алгоритм формування системи управління фінансово-економічною безпекою фермерського господарства

Фінансова стійкість фермерського господарства значною мірою залежить від рішень керівництва та активної участі членів господарства. Їхні зусилля спрямовані на підтримку платоспроможності, забезпечення стабільності діяльності та досягнення стратегічних цілей, для реалізації яких застосовуються тактичні заходи, що дозволяють зберігати рівень фінансової стійкості і не допустити зниження основних показників ефективності господарства. Планування таких дій передбачає підбір інструментів і методів, які б враховували особливості діяльності господарства, обрану стратегію розвитку та доступні джерела інформації, оскільки саме на достовірних інформаційних даних оцінюється фінансовий стан, визначаються ризики та пріоритети управлінських заходів. Важливим завданням керівництва господарством є своєчасне виявлення фінансових ризиків, оцінка їхніх наслідків та прийняття рішень, які допоможуть мінімізувати можливі втрати. Дії членів господарства повинні враховувати контроль за фінансовими потоками, плануванням витрат, оптимізацією ресурсів і підтримку показників ефективності та ділової активності. При здійсненні планування та контролю доцільно визначати індикатори та порогові значення ризиків для своєчасної оцінки стану фінансово-економічної безпеки та визначення пріоритетів управлінських рішень. З огляду на ці особливості та наявні джерела даних формується можливість розробити та застосувати алгоритм управління фінансово-економічною безпекою фермерського господарства, який дозволяє оптимізувати управлінські рішення та ефективно забезпечувати стабільність і захист фінансових ресурсів підприємства (Рис.3.3).

Рис. 3.3. Алгоритм управління фінансово-економічною безпекою СФГ «Фіалка»

Запропонований алгоритм управління починається з визначення стратегічних цілей господарства та базових критеріїв оцінки безпеки, на підставі яких встановлюються порогові значення показників ліквідності, рентабельності та платоспроможності. На основі цих критеріїв формується організаційна система управління, яка включає відповідальних осіб, процедури збору та аналізу інформації та встановлюються внутрішні регламенти і політики для підтримки фінансової стабільності. Проводиться ідентифікація внутрішніх та зовнішніх ризиків, оцінюється їхній вплив і ймовірність настання, що сприяє визначенню пріоритетних управлінських дій фокусується на найважливіших загрозах. На підставі отриманих даних

розробляються стратегії і тактики, спрямовані на попередження ризиків або зменшення їхніх наслідків.

Для забезпечення стабільності здійснюється постійний моніторинг фінансових показників і ризиків, проводяться внутрішні перевірки сприяє виявленню відхилення від нормативних або планових значень. Оцінка ефективності управління дає змогу аналізувати результати впроваджених заходів, визначати причини порушень і коригувати стратегії та завдання для підвищення стійкості підприємства.

Таким чином, діяльність керівництва та членів фермерського господарства зосереджена на формуванні ефективної системи управління фінансово-економічною безпекою, яка забезпечує стабільність і захист діяльності від внутрішніх і зовнішніх загроз. Розроблений алгоритм інтегрує послідовні аналітичні та організаційні етапи, включаючи оцінку фінансового стану, ідентифікацію ризиків, формування стратегій і тактичних заходів, контроль і оцінку ефективності управлінських рішень. Алгоритм базується на системному використанні інформаційних ресурсів господарства для аналізу фінансової стійкості, прогнозування загроз і оцінки їхніх наслідків. Реалізація запропонованого алгоритму дозволяє оптимізувати управлінські рішення та зміцнити фінансову стабільність, забезпечуючи ефективне управління фінансово-економічною безпекою фермерського господарства.

Висновки до 3 розділу

1. Застосування превентивного управління фінансово-економічною безпекою передбачає використання аналітичних і моделюючих інструментів для формування альтернатив розвитку та вибору оптимального напрямів розвитку СФГ «Фіалка». Важливе місце в системі таких інструментів посідає SWOT-аналіз, який передбачає побудову аналітичної матриці для систематизації та оцінки внутрішніх і зовнішніх чинників діяльності

господарства через ідентифікацію його сильних і слабких сторін, а також можливостей і загроз. Виокремлення основних факторів із сукупності наявної інформації дає змогу сформулювати альтернативні управлінські рішення та обрати найбільш ефективні з них. Застосування SWOT-матриці щодо СФГ «Фіалка» свідчить про наявність значного внутрішнього потенціалу, зокрема власних земельних ресурсів, спеціалізації на виробництві продукції рослинництва, накопиченого виробничого досвіду та гнучкої організаційної структури, водночас дозволяє ідентифікувати найсуттєвіші зовнішні загрози, серед яких воєнні дії в країні, коливання цін на аграрну продукцію та загальна економіко-політична нестабільність. Отримані результати слугують підґрунтям для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, спрямованих на підвищення фінансової стійкості та зниження рівня ризиків із урахуванням наявних можливостей зовнішнього середовища.

2. Виявлена нестабільність показників ділової активності СФГ «Фіалка» потребує кількісної оцінки фінансового стану та прогнозування кризових явищ, що робить доцільним застосування економетричних моделей для оцінки фінансової стійкості та ймовірності банкрутства. Інтеграція таких моделей у систему управління дозволяє своєчасно виявляти загрози і підвищує обґрунтованість управлінських рішень, забезпечуючи фінансово-економічну безпеку фермерського господарства. Застосування моделі Альтмана дало змогу здійснити комплексну оцінку фінансової стійкості СФГ «Фіалка» та визначити низький рівень ризику банкрутства. Проведені розрахунки підтверджують стабільне фінансове становище підприємства у 2022–2024 роках, а високі значення інтегрального Z-рахунку дозволяють віднести господарство до безпечної зони. Водночас наявність окремих негативних тенденцій за окремими показниками обумовлює необхідність системного та комплексного управління з метою підтримки ділової активності й належного рівня фінансово-економічної безпеки господарства.

3. Діяльність керівництва та членів фермерського господарства зосереджена на формуванні ефективної системи управління фінансово-економічною безпекою, яка забезпечує стабільність і захист діяльності від внутрішніх і зовнішніх загроз. Розроблений алгоритм інтегрує послідовні аналітичні та організаційні етапи, включаючи оцінку фінансового стану, ідентифікацію ризиків, формування стратегій і тактичних заходів, контроль і оцінку ефективності управлінських рішень. Алгоритм базується на системному використанні інформаційних ресурсів господарства для аналізу фінансової стійкості, прогнозування загроз і оцінки їхніх наслідків. Реалізація запропонованого алгоритму дозволяє оптимізувати управлінські рішення та зміцнити фінансову стабільність, забезпечуючи ефективне управління фінансово-економічною безпекою фермерського господарства.

ВИСНОВКИ

1. Фінансово-економічна безпека підприємства забезпечує його стабільність, ефективність діяльності та захист від внутрішніх і зовнішніх загроз. Вона інтегрує ефективне використання фінансових, матеріальних, трудових та інформаційних ресурсів і сприяє досягненню стратегічних цілей. Основні елементи ФЕБ включають фінансову стійкість, ліквідність, платоспроможність, управління ризиками, ефективність ресурсів та інвестиційну привабливість. Її значення проявляється у здатності адаптуватися до змін ринку, мінімізувати ризики та підтримувати конкурентоспроможність. Ефективне забезпечення ФЕБ потребує якісної інформаційної бази, корпоративної культури безпеки, цифрових інструментів та оптимального розподілу ресурсів. Системний підхід дозволяє ідентифікувати зони ризику та приймати своєчасні управлінські рішення. ФЕБ забезпечує стабільність фінансових результатів і довгостроковий розвиток підприємства.

2. Система управління фінансово-економічною безпекою підприємства є комплексною структурою, ефективність якої визначається наявністю передумов організаційного, кадрового, інформаційного, фінансового, технологічного та нормативно-правового характеру, що створюють основу для прогнозування та мінімізації ризиків. Принципи управління ФЕБ забезпечують цілісність, узгодженість та адаптивність управлінських рішень, підвищуючи результативність політики безпеки. Центральне місце в системі займають суб'єкти управління та об'єкти контролю, включаючи фінансові ресурси, активи та зобов'язання підприємства. Ідентифікація загроз і ризиків дозволяє своєчасно виявляти негативні впливи та здійснювати превентивні заходи. Взаємозв'язок всіх елементів формує ефективний механізм управління фінансовою безпекою та сприяє підтриманню оптимального рівня фінансової стійкості. Контроль фінансової безпеки дає змогу оцінювати

результативність управлінських рішень і коригувати політику відповідно до змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі.

3. Функціонування фермерських господарств завжди супроводжується ризиками, що визначають рівень їх фінансово-економічної безпеки. Вони виникають під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів та можуть мати як негативні, так і потенційно позитивні наслідки. Зовнішні ризики, такі як зміни клімату, ринкові коливання та законодавчі зміни, є некерованими, тоді як внутрішні пов'язані з організацією виробництва, матеріально-технічною базою та компетентністю персоналу. Взаємодія цих факторів впливає на доходність, витрати, ліквідність та виконання фінансових зобов'язань, а значні ризики можуть призводити до зменшення обсягів виробництва і втрати конкурентних позицій. Системне управління ризиками дозволяє своєчасно приймати ефективні рішення та забезпечувати стабільність господарства. Мінімізація ризиків здійснюється через страхування, диверсифікацію, внутрішній контроль, технологічні інновації та фінансове планування.

4. Селянське (фермерське) господарство «Фіалка» створено 15 червня 2000 року та зареєстровано в Дніпропетровській області, Синельниківський район, село Озерне. Господарство спеціалізується на вирощуванні зернових, бобових та насіння олійних культур, здійснює змішане сільське господарство, допоміжну діяльність у рослинництві та оптову торгівлю продукцією. Уповноваженою особою є Костромський Валерій Олександрович.

5. Аналіз майнового стану господарства за 2020–2024 роки показує стійке зростання активів і свідчить про зміцнення фінансового потенціалу та ресурсної бази господарства, зокрема оновлення основних засобів, включаючи сільськогосподарську техніку. Водночас фінансові результати господарства демонструють певні труднощі. Чистий дохід зменшився з 6241,8 тис. грн до 4200 тис. грн, а чистий прибуток — з 3272,9 тис. грн до

580 тис. грн, що відображає зменшення рентабельності. Валовий прибуток також скоротився з 2251,7 тис. грн до 450 тис. грн.

6. Фінансово-економічна безпека СФГ «Фіалка» формується під значним впливом зовнішніх ризиків, що потребує ретельного контролю та управління ресурсами. Порівняння фактичних і нормативних значень складових безпеки СФГ «Фіалка» показує, що більшість оцінених напрямів перебувають на рівні нижче або на межі нормативних вимог. Найбільш проблемними є фінансова (0,40) та правова (0,33) складові і говорять про недостатній рівень забезпечення власними ресурсами та слабку юридичну захищеність. Кадрова (0,50) та силова (0,66) складові демонструють середній рівень, проте потребують зміцнення. Відносно краща ситуація спостерігається за інтелектуально-технологічною складовою (0,75), що свідчить про наявність певного потенціалу розвитку. Водночас інформаційна безпека (0,66) перебуває на рівні, близькому до нормативного, але все ще потребує посилення. Господарство працює стабільно, але потребує посилення управління складовими економічної безпеки для зменшення ризиків та підвищення стійкості господарства.

7. Аналіз ризик-факторів у системі фінансово-економічної безпеки СФГ «Фіалка» показав, що господарство загалом зберігає достатній рівень платоспроможності та фінансової стійкості. Незважаючи на тимчасові коливання коефіцієнтів ліквідності та автономії, показники залишаються в межах нормативних значень, що свідчить про здатність підприємства своєчасно виконувати фінансові зобов'язання. Показники забезпеченості оборотними коштами зросли на 27,27%, що підтверджує здатність господарства підтримувати платоспроможність. Фінансова безпека СФГ «Фіалка» залишається на достатньому рівні, проте обмежена маневреність власних оборотних коштів вказує на потенційні ризики, які потребують контролю та оптимізації.

8. Застосування превентивного управління фінансово-економічною безпекою передбачає використання аналітичних і моделюючих інструментів

для формування альтернатив розвитку та вибору оптимального напрямів розвитку СФГ «Фіалка». Важливе місце в системі таких інструментів посідає SWOT-аналіз, який передбачає побудову аналітичної матриці для систематизації та оцінки внутрішніх і зовнішніх чинників діяльності господарства через ідентифікацію його сильних і слабких сторін, а також можливостей і загроз. Виокремлення основних факторів із сукупності наявної інформації дає змогу сформуванню альтернативних управлінських рішень та обрати найбільш ефективні з них. Застосування SWOT-матриці щодо СФГ «Фіалка» свідчить про наявність значного внутрішнього потенціалу, зокрема власних земельних ресурсів, спеціалізації на виробництві продукції рослинництва, накопиченого виробничого досвіду та гнучкої організаційної структури, водночас дозволяє ідентифікувати найсуттєвіші зовнішні загрози, серед яких воєнні дії в країні, коливання цін на аграрну продукцію та загальна економіко-політична нестабільність. Отримані результати слугують підґрунтям для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, спрямованих на підвищення фінансової стійкості та зниження рівня ризиків із урахуванням наявних можливостей зовнішнього середовища.

8. Виявлена нестабільність показників ділової активності СФГ «Фіалка» потребує кількісної оцінки фінансового стану та прогнозування кризових явищ, що робить доцільним застосування економетричних моделей для оцінки фінансової стійкості та ймовірності банкрутства. Інтеграція таких моделей у систему управління дозволяє своєчасно виявляти загрози і підвищує обґрунтованість управлінських рішень, забезпечуючи фінансово-економічну безпеку фермерського господарства. Застосування моделі Альтмана дало змогу здійснити комплексну оцінку фінансової стійкості СФГ «Фіалка» та визначити низький рівень ризику банкрутства. Проведені розрахунки підтверджують стабільне фінансове становище підприємства у 2022–2024 роках, а високі значення інтегрального Z-рахунку дозволяють віднести господарство до безпечної зони. Водночас наявність окремих

негативних тенденцій за окремими показниками обумовлює необхідність системного та комплексного управління з метою підтримки ділової активності й належного рівня фінансово-економічної безпеки господарства.

9. Діяльність керівництва та членів фермерського господарства зосереджена на формуванні ефективної системи управління фінансово-економічною безпекою, яка забезпечує стабільність і захист діяльності від внутрішніх і зовнішніх загроз. Розроблений алгоритм інтегрує послідовні аналітичні та організаційні етапи, включаючи оцінку фінансового стану, ідентифікацію ризиків, формування стратегій і тактичних заходів, контроль і оцінку ефективності управлінських рішень. Алгоритм базується на системному використанні інформаційних ресурсів господарства для аналізу фінансової стійкості, прогнозування загроз і оцінки їхніх наслідків. Реалізація запропонованого алгоритму дозволяє оптимізувати управлінські рішення та зміцнити фінансову стабільність, забезпечуючи ефективне управління фінансово-економічною безпекою фермерського господарства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акімова Л. М. Напрями удосконалення нормативно-правового забезпечення економічної безпеки держави. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 24. С. 57–62. DOI: 10.32702/2306-6814.2018.24.57
2. Балабаниць А.В., Мацука В.М. Сучасна парадигма механізму управління фінансово-економічною безпекою держави. *Економіка та суспільство*. 2022р. №39. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1412/1361>
3. Білецький І., Кондратенко Н., Рудаченко О. Функціональні складові управління фінансово-економічною безпекою суб'єктів господарювання. *Development Service Industry Management*. 2024р. №4 с.43–49. URL: [https://doi.org/10.31891/dsim-2024-8\(7\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2024-8(7))
4. Бондарчук Н.В., Гуменчук М. Сутність фінансово-економічної безпеки підприємства та необхідність її забезпечення. *Ефективна економіка*. 2016р. № 11. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5409>
5. Бутенко В., Байдацький М. Теоретичні основи формування системи управління ризиками на підприємстві. *Економіка та суспільство*. 2023р. №50. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-35>
6. Василішин С.І. Ризики економічної безпеки в системі обліково-аналітичного забезпечення управління підприємствами. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019р. № 3(71). с.178-183. URL: http://www.psae-jrnl.nau.in.ua/journal/3_71_2_2019_ukr/26.pdf
7. Вергуненко В., Зачосова Н. Управління фінансово-економічною безпекою як елемент стратегії розвитку суб'єкта господарювання у воєнний час. *Молодий вчений*. 2024р. №5(129), с.109-115. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2024-5-129-21>
8. Верхоглядова Н. Особливості управління безпекою підприємницької діяльності в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*.

суспільство. 2022р. № 39. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-56>

9. Гаврікова А., Свиначенко Т. Розвиток фінансово-економічної безпеки підприємства в умовах цифрової економіки. Collection of Scientific Papers «SCIENTIA». 2025. № 28, р. 46–53. URL: <https://previous.scientia.report/index.php/archive/article/view/2483>

10. Гаркуша В.О. Методичний підхід до оцінки ризиків інформаційної безпеки підприємства. 2020р. №2.С.85-90. URL: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2020-2-15>

11. Горго І.О. Ризики як ключовий об'єкт управлінської діяльності аграрних підприємств. 2018. № 284.С. 288-298. URL:<https://journals.nubip.edu.ua/index.php/Economica/article/view/11312>

12. Добровольська О.В, Дуброва Н.П. MDA-аналіз для оцінювання ймовірності банкрутства підприємства (на прикладі АВ ТОВ «Агроцентр К»). Економіка та управління підприємствами. 2021р. № 1. С 53-59. URL: http://psae-jrnl.nau.in.ua/journal/1_81_2021_ukr/9.pdf

13. Карпович І. М. Сучасні технології оцінки ризиків інформаційної безпеки в електронній комерції. *Інформаційні технології та комп'ютерна інженерія ВНТУ*. 2022. № 3. С.55-76. URL:

14. Кириченко О. А. Вдосконалення управління фінансовою безпекою підприємств в умовах фінансової кризи. Інвестиції: практика та досвід. 2009р. № 10. с.22-26. URL:http://www.investplan.com.ua/pdf/10_2009/7.pdf

15. Крамаренко К., Вінниченко О. Інформаційно-аналітичне забезпечення управління фінансово-економічною безпекою суб'єктів господарювання. Сталий розвиток економіки. 2024р. №3(50). с. 344-349. URL: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-50-51>

16. Крючко Л. С. Теоретичні засади фінансової безпеки підприємства. Інвестиції: практика та досвід. 2013р. №15. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/15_2013/12.pdf

17. Кубай О. Г., Заставнюк О. А. Удосконалення фінансово-

економічної безпеки в системі антикризового управління аграрного підприємства. *Агросвіт*. 2022. № 4. С. 68–78. DOI: 10.32702/2306-6792.2022.4.68

18. Левченко О. М., Вовк М. О. Діагностика системи управління фінансовоекономічною безпекою конкурентоспроможних підприємств агропродовольчої сфери в умовах цифровізації. *Агросвіт*. 2024р. № 4. с.22-30. URL:https://dspace.dsau.dp.ua/bitstream/123456789/9954/1/A%2B4-2024_St3%20%281%29.pdf

19. Марусяк Н., Пильнюк Д. Банкрутство підприємства: сутність, причини та наслідки. *Економіка та суспільство*. 2021р. №33. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-33-29>

20. Мачак , Т., Дубина, О., Юрченко, С. Інформаційне забезпечення управління системою економічної безпеки підприємства та його удосконалення. *Економіка та суспільство*. 2024. (61). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-66>

21. Мельник С.І. Сутнісна характеристика поняття «фінансова безпека підприємства». *Держава та регіони*. 2019р., № 3 URL: http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2019/3_2019/45.pdf

22. Мирошніченко Г. Управління ризиками підприємницьких структур: аспекти ризик-менеджменту. *Економіка та суспільство*. 2022р. №44 URL:<file:///C:/Users/User/Downloads/1822-%D0%A2%D0>

23. Новик І.В. Проблеми та перспективи забезпечення економічної підприємства в Україні. *Інфраструктура ринку*. 2020. №43. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2020/43_2020_ukr/43.pdf

24. Нор В. В. Розробка механізму діагностики економічної безпеки підприємства. *Трансформаційна економіка*. 2025р. №4 с. 18-24. URL: <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2024-9-3>

25. Огренич Ю. Стан та забезпечення фінансово-економічної безпеки промислових підприємств в умовах цифровізації економіки. *Економічний простір*. 2024р. №189. с. 12-18. URL:<https://doi.org/10.32782/2224-6282/189-2>

26. Орлик О.В. Механізм управління фінансово-економічною безпекою підприємства та його основні складові. 2020. № 2. с. 222-232. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fkd_2015_2_27

27. Повзун Д. І. Фінансово-економічна безпека як основна складова соціально-економічного розвитку регіону. Ефективна економіка. 2020. № 8. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8122> DOI: 10.32702/2307-2105-2020.8.155

28. Погріщук Г.Б. Управління фінансовою безпекою підприємства в сучасних умовах. Економіка і суспільство. 2017р. №12. с.618-621. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/12_ukr/102.pdf

29. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність: Закон України від 16.07.1999р. № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>

30. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#n148>

31. Про національну безпеку України: Закон України» від 21.06.2018р. №2469-VIII URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#doc_info

32. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19.06.2003р. № 964-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15#Text>

33. Про підприємництво: Закон України від 7.02.1991р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/698-12#doc_info

34. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року «Про Доктрину інформаційної безпеки України» : указ Президента України від 25.02.2017№ 47. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/47/2017#Text>

35. Про фермерське господарство. Закон України від 19.06.200.№973-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15#Text>

36. Проскура В.Ф., Лизанець А.Г. Трансформація системи управління фінансово-економічною безпекою підприємства в умовах

сучасних загроз. *Економіка та суспільство*. 2025р. №78 URL: file:///C:/Users/User/Downloads/6534

37. Ріщук Л. І. Підхід щодо розробки програми управління ризиками на підприємстві. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва*. 2015. № 1(2). С. 77-82. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pirpr_2015_1%282%29__17

38. Рожко О., Нестеров Є. Теоретичні підходи до визначення фінансової безпеки підприємства. 2024р. *Економіка та суспільство*. № 65. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-79>

39. Саванчук Т.М., Назаренко В.В. Вимоги до формування інформаційних потоків в системі обліково-аналітичного забезпечення управління економічною безпекою підприємства. *Економіка і суспільство*. 2023. № 57. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3132/3055>

40. Саванчук Т.М., Ромма А., Чалий Р. Інтеграція облікової та аналітичної роботи в системі інформаційного забезпечення управління економічною безпекою підприємства. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2024. Випуск 5/14. URL: <http://dees.iei.od.ua/index.php/journal/article/view/475>

41. Саванчук Т., Сергієнко В. Ключові напрямки організації системи економічної безпеки аграрного підприємства. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2023. № 8 (08), С. 221-223. URL: <https://doi.org/10.32782/dees.8-36>

42. Соловйов А.І. Впровадження сучасних управлінських інформаційно – комунікаційних технологій для забезпечення бізнес процесів на підприємстві. *Проблеми сучасних трансформацій*. 2022. №6. URL: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2022-6-04-05>

43. Томашук І. Управління фінансовими ризиками підприємства як складова забезпечення сталого функціонування суб'єкта економіки. *Економіка та суспільство*. 2022р. № 39. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-64>

44. Усикова О. М. Моделі аналізу ризику банкрутства. *Modern Economics*. 2023р.. № 38. С. 164-170. URL: [https://doi.org/10.31521/modecon.V38\(2023\)-25](https://doi.org/10.31521/modecon.V38(2023)-25).

45. Утенкова К. О. Система економічної безпеки аграрного сектору: принципи функціонування. *Агросвіт*. 2020р. № 3. с.80-88 URL: http://www.agrosvit.info/pdf/3_2020/12.pdf

46. Цивільний кодекс України від 16.01.03р. № 435-IV URL: www.ligazakon.ua

47. Черняк О., Чакалов Р., Зачосова Н. Засади використання ризик-менеджменту у системі управління фінансово-економічною безпекою в умовах економіки воєнного часу. *Підприємництво та інновації*. 2023р. № 27. с. 73-78. URL:<https://doi.org/10.32782/2415-3583/27.13>

48. Шостак Л., Сур'як А. Удосконалення фінансово-економічної безпеки підприємства на основі управління бізнес процесами. *Таврійський науковий вісник*. 2023р. №17. с.126-132. URL: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.17.17>

49. Штепа Д.С. Оптимізація оподаткування фермерського господарства як фактор забезпечення його економічної безпеки. *Обліково-фінансове, інформаційне та мовно-комунікаційне забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки: проблеми, пріоритети, перспективи: збірник тез III Міжнародної науково-практичної інтернет конференції 22-23 жовтня 2025 р. Дніпро: ДДАЕУ, 2025. С.240-242*

50. Штепа Дмитро. Організація управління фінансово-економічною безпекою аграрного підприємства та підходи до оцінки її стану. *Фінансово-економічна безпека: теоретико-методичні засади та практичні інструменти управління: колективна монографія / за заг. ред. Губарик О.М., Васильєвої Л.М. ДДАЕУ, Дніпро: Журфонд, 2025. С.76-86*

51. Штепа Дмитро. Сутність та значення управління фінансово-економічною безпекою підприємства. *Облік, аудит, оподаткування та звітність у системі забезпечення економічної стійкості підприємств: тези*

доповідей ІХ Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції 8-9 травня 2025 р. Дніпровський державний аграрно-економічний університет, Дніпро, 2025. С.162-164

52. Юрченко С.В., Мачак Т.О., Овдін, В.С. Управління дебіторською заборгованістю для підвищення рівня фінансово-економічної безпеки підприємства. *Проблеми сучасних трансформацій*. 2024. № 16. URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-16-04-02>